

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

Könyvnyomdák Budapestén.

I. kerület (Vár).

M. kir. Államnyomda
Nándor-tér 1.
M. kir. tud. Egyetemi ny.
Iskola-tér 3.

II. kerület (Viziváros).

Ádám Herman
Krisztina-körút 85.
Bagó M. és Fia
Ponty-utca 4.
Goldberger Ignác
Fő-utca 23.
Heisler Jaroslav
Várkert-rakpart 1.
Keller Dániel
Atfala-utca 63.
Müller K. (Münster K.)
Albrecht-út 3—5.
Wesselényi Géza
Zsigmond-utca 11.

III. kerület (Ó-Buda).

Barallits Imre
Remete-hegy.
Bichler I.
Kiskorona-utca 15.
Wimmer Márton
Serfőző-utca 10.

IV. kerület (Belváros).

Barcza József
Váci-utca 66.
Belvárosi könyvnyomda
Váci-utca 79.
Buschmann Ferencz
Koronaherceg-utca 8.
Franklin-Társulat magy. irod. int. és könyvny.
Egyetem-utca 4. és Vármege-utca 11—13.
Goszler Gyula
Aranykéz-utca 1.
Hunyadi Mátvás, irod. és könyvnyomda-intézet
Zöldfa-utca 43.
Langer Ede és Fia
Zsibárus-utca 1.
M. kir. posta- és távírda-igazgatóság könyvny.
Főposta-épület.
Mercuri kő- és könyvny.
Királyi Pál-utca 9.
Nagy Sándor
Papnövelde-utca 8.
Id. Poldini Ede és Társa
Irányi-utca 1.
Quittner József
Károly-körút, központi városház.
Róth József
Ujvilág-utca 6.
Singer Lipót
Károly-körút 24.
Sűsz Dávid
Fővám-tér 5.
Székesfővárosi házi ny.
Központi városház.
Ullmann József
Régi posta-utca 4.

Várnai Fülöp
Régi posta-utca 3.
Victoria-nyomda
Váci-utca 27.
Wodianer F. és Fiai
Sarkantyús-utca 3.

V. kerület (Lipótváros).

Bendiner A.
Arany János-utca 18.
Berkovits János
Hold-utca 27.
Budapesti helyli érdekű vasut nyomdája
Lipót-körút 22.

Czettel és Deutsch
Bálvány-utca 12.
Hamburger és Birkholz
Csáky-utca 13.

Hermes könyvnyomdai részv. társ.
Báró Atzél-utca 2.
Hungária-könyvnyomda és kiadó-üzlet
Váci-körút 34.

Juhász és Haas
Tükör-utca 5.

Kálmán M. és Társa
Vadász-utca 32.
Kanitz C. és Fiai
Vadász-utca 26.

Károlyi György
Kálmán-utca 5.
Kellner és Mohrlüder
Csáky-utca 9.

Kertész József
Mária Valéria-utca 11.

Kollmann Fülöp
Arany János-utca 34.

Krausz S. és T.
Zoltán-utca 11.

Légrády Testvérek
Váci-körút 78.

Lengyel Lipót
Vadász-utca 35/a.

Löw Ede
Váci-körút 80.

Márkus Samu
Báthory-utca 20.

Magy. kir. postatakarék-pénztár nyomdája
Széchenyi-utca 2.

Pallas, irod. és nyomdai részvénytársaság
Kálmán-utca 2.

Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság
Hold-utca 7.

Pesti Lloyd-társulat
Könyvnyomdája
Dorottya-utca 14.

Pollák Elkán
Nagykorona-utca 21.

Pollák M. Miksa
Akadémia-utca 15.

Schlesinger és Kállai
Bálvány-utca 18.

Thália-nyomda
Csáky-utca 2/b.

VI. ker. (Terézváros).

Beer E. és Társa (ezelőtt Kosmos)
Aradi-utca 8.

Bróza Ottó
Váci-körút 17.

Ehrnstein Mór
Laudon-utca 4.

Engel S. Zsigmond
Vörösmarty-utca 56.

Európa, irod. és nyomdai részv.-társaság
Ó-utca 12.

Fővárosi nyomda, vonalozó- s könyvkötő-r.-t.
Podmaniczky-utca 39.

Fried és Krakauer
Dalszínház-utca 10.

Friedmann Á.
Gyár-utca 54.

Fuchs Samu és Társa
Podmaniczky-utca 27.

Gelléri és Székely
Podmaniczky-utca 47.

Gergely Miksa
Lázár-utca 2.

Glücksellig M.
Hunyady-tér 7.

Goldschmiedt Lipót
Révay-utca 6.

Gross és Grünhut
Gyár-utca 32.

Herrman Ignác
Szerecsen-utca 20.

Hornvánszky Viktor
cs. és kir. udv. könyvny.
Aradi-utca 14.

Hunnia könyvnyomda
Teréz-körút 3.

Kassino Jakab
Király-utca 26.

Kaufmann József
Vörösmarty-utca 52.

Klauber Ignác
Új-utca 6.

Korvin Testvérek
Révay-utca 14.

Kunony Vilmos és Fia
Teréz-körút 38.

Löbl Dávid és Fia
Andrássy-út 19. és Nagymező-utca 26.

Luszt Sándor
Gyár-utca 50.

Minerva kő- és könyvnyomda (tul. Gansl Zs.)
Szerecsen-utca 7/9.

M. kir. államvasutak menetjegy-nyomdája
Csengery-utca 33.

Markovits és Garai
Lázár-utca 13.

Muskát és Friedmann
Teréz-körút 27.

Neumayer Ede
Próféta-utca 7.

Orsz. központi közégi nyomda-részvénytárs.
Váci-körút 61.

Pollacsek Mór
Dávid-utca 5.

Posner K. Lajos és Fia
Csengery-utca 31.

Radó Izor
Szerecsen-utca 13.

Rigler József Ede r.-t.
Rózsa-utca 55.

Schmelcz és Schillinger
Csengery-utca 51.

Schmidl Sándor
Szerecsen-utca 6.

Spinner Illés
Dessewffy-utca 43.

Wellesz Béla
Uj-utca 37.

VII. (Erzsébetváros).

Árpád kő- és könyvny.
(Klein és Kronstein)
Valero-utca 9.

Athenaeum, irodalmi és nyomdai részv.-társ.
Kerepesi-út 54.

Bárd J.
Miksa-utca 17.

Deutsch József
Károly-körút 7.

Elek Lipót
Kertész-utca 37.

Galltzenstein H.
Dohány-utca 68.

Garai Mór
Károly-körút 3.

Goldfaden Márk
Kerepesi-út 36.

Gonda és Társa
Akácfa-utca 50.

Hedvig S.
Dohány-utca 12.

Kellner Gerson
Csányi-utca 13.

Löbl Mór
Király-utca 27.

Löblovitz Zsigmond
Csömöri-út 54.

Nagel István
Vörösmarty-utca 17.

Neuwald Illés
(tul. Berger Ármín)
Dohány-utca 44.

Pannonia-nyomda
Rombach-utca 8.

Propper Leó
Erzsébet-körút 35.

Reich Ármín
Dohány-utca 84.

Roth és Krausz
Kertész-utca 23.

Rubin J.
Király-utca 13.

Spatz Henrik
Dob-utca 55.

Spitzer Márk
Klauzál-utca 31.

Stern Péter
Kazinczy-utca 35.

Vasvári és Társa
Csömöri-út 13.

Wendt és fia
Károly-körút 19.

Zeisler M.
István-tér 17.

VIII. ker. (Józsefváros).

Anglo-nyomda
Baross-utca 47.

Budapesti Hirlap nyomd.
Rökk Szilárd-utca 4.

Özv. Fried Ignác
József-utca 14.

Hell I. Ede
Luther-utca 4.

Klein Vilmos
Kerepesi-út 73.

Kohn Simon
József-körút 5.

Kossuth Lajos-nyomda
(tul. Laufer Jakab és Holländer József)
Ujvársátér 5.

Réval és Salamon
Üllői-út 18.

Rózsa Kálmán és neje
Szentkirályi utca 30.

Schulcz Adolf
Baross-utca 81.

Stephaneum (a Szt. István Társulat nyomdája)
Szentkirályi-utca 28a.

Szent Anna-nyomda
Baross-utca 66—68.

Szent Gellért-nyomda
(Valter E.)
Mária-utca 42.

Szent László-nyomda
Rökk Szilárd-utca 28.

Szinházi Lapok nyomd.
Rökk Szilárd-utca.

Weissenberg Ármín
József-körút 16.

IX. ker. (Ferencváros).

Engelmann Mór
Vámházi-körút 15.

Műszaki irodalmi és nyomdai vállalat
(Feldmann Mór)
Soroksári-utca 5.

Pátria-nyomda részvénytársaság
Üllői-út 25.

X. kerület (Kőbánya).

Első kőbányai könyvny.
Jászberényi-út 1.

Lőrinczi F.
Maglódi-út (Oyújtó-fogház).

Merendiák Károly
Liget-tér 4.

Könyvnyomdák a vidéken.

- Abauj-Szántó**
Baksy Barna.
- Abauj-Szepsi**
Tóth István.
- Abrudbánya**
Róth Ferencz.
- Ada**
Berger L.
- Alsó-Kubin**
Trnkóczy József.
- Alsó-Lendva**
Balkányi Ernő.
- Apatln**
Oasz Mátyás.
Szavadill József.
- Arad**
Aradi nyomda-részvénytársaság.
Bloch H.
Első aradi amerikai gyorsajtó-nyomda (tul.: Kerpich Zsigmond).
Őr. kel. egyházmegyei nyomda.
Gyulai István.
Muskát Miksa.
Tribuna Poporului r.-t. nyomdája.
Réthy Lipót és Fia.
- Aranyos-Maróth**
»Dóczy-nyomda (tulajd.: Némédi László).
- Aszód**
Magyar kir. javító-intézet nyomdája.
- Bács-Kula**
Berkovits Márk.
- Bács-Topolya**
Wilheim Miksa.
- Baja**
Kazal J.
Kollár Antal.
Nánay Lajos.
Rajkovics Károly.
- Balassa-Gyarmat**
Balassagyarmati könyvnyomda r. t.
Halyák István.
Pozsonyi Gábor.
Tokay Lajos.
- Balázsfalva**
Őr. kath. püspöki nyomda.
- Bánffy-Hunyad**
Ábrahám Mór.
- Barcs**
Skríbanek N.
- Bártfa**
Blayer M.
- Békés**
Bárá Drechsel Géza.
- Békés-Csaba**
Corvina-ny. (Szihelszky József).
Lepage Lajos.
Povászay testvérek.
- Belényes**
Süssmann Lázár.
- Beregszász**
Haladás-könyvnyomda (tul.: Juhász Pirooska).
Engel Jenő.
- Beszterce**
Botschar Tivadar.
Csallner Károly.
- Besztercebánya**
Machold F.
Sonnenfeld Mór.
- Bicske**
Lederer Hermann.
- Bonyhád**
Raubitschek Izor.
- Brassó**
Brassói Lapok nyomdája (tulajd.: Grünfeld R.).
Ciurcu és társa.
Gábon és Társa.
Gött János Fia.
Herz és Társa.
Muresianu Aurél.
- Brezsnóbánya**
Kreisler J.
- Budafo** (Promontor)
Leopold és Frank.
- Buziás**
U Imann F.
- Csákvona**
Chudy Testvérek.
- Csáktornya**
Fischel Fülöp.
- Csíkszereda**
Györgyjakab Márton
utóda: Dreznánd Viktor.
Szvoboda József.
- Caongrád**
Tiszavidék nyomdája (tulajd.: Silber Jánosné).
Weisz Márk.
- Csorna**
Kokas és Neumann.
- Csurgó**
Vágó Gyula.
- Czegléd**
Nagy Elek
Sebők Béla.
- Debreczen**
Csokonai nyomda- és kiadó-részvénytársaság.
Hoffmann és Kronovitz.
Horovitz Zsigmond.
Krucz Béla.
Kutasi Imre.
László Albert.
Pongrácz Géza.
Városi nyomda.
- Deés**
Demeter és Kiss.
Goldstein Jakab.
- Detta**
Heldenwanger és Ulmann.
- Déva**
Hirsch Adolf.
Kroll Gyula.
- Devecser**
Rosenberg Zsigmond.
- Dicső-Szent-Márton**
Hirsch Mór.
- Ditrő**
Ditrő és Szárhegy községek nyomdája.
- Dombovár**
Dombovári könyvnyomda (tulajd.: Bruck Sándor).
- Duna-öbldvár**
Somló Manó.
- Duna-Szerdahely**
Adler Netti.
Goldstein Józsu.
- Eger**
Baross-nyomda (tulajd.: Paunz S.).
Egri könyvny. részv.-társ.
Érseki lyceumi nyomda.
Lőw Sámuel.
- Enying**
Politzer Jenő.
- Eperjes**
Kósch Árpád.
Pannonia-nyomda (tulajdonos: Kahn Mór).
- Érsekujvár**
Kohn Samu.
Winter Zsigmond.
- Ér-Mihályfalva**
Beck Adolf.
- Erzsébetfalva**
Mártonfi L.
- Erzsébetváros**
Kotzauer D.
- Esztergom**
Buzárovits Gusztáv.
»Hunnia« könyvnyomda (tul.: Gerenday József).
Laiszky János.
Tábor Adolf.
- Fehértemplom**
Kuhn Péter.
Wunder J.
- Felső-Eőr**
Schodisch Lajos.
- Felső-Vissó**
Schiffmann H.
- Fertő-Nezsider**
Horváth B.
- Fiume**
Battara P.
Chiuzre & Co.
Jeruscheg G.
Mohovich Emidio
Unió könyvnyomdai müintézet (tulajdonos: Hegyi Jenő).
- Fogarás**
Thierfeld Lipót.
- Galánta**
Első galánthai könyvny. (tul.: Neufeld Samu).
- Galgóc**
Szold Jakab.
Stern Adólf.
- Gyergyó-Szent-Miklós**
Létz János és Társa.
- Gyoma**
Kner Izidor.
- Gyöngyös**
Herzog Á. E.
Kovács és társa.
Sima Dávid.
- Gyöng**
Engel József.
- Győr**
Fischer István és F. utóda
Nitsmann József.
Gróf Gyula.
Győregyházmegyei könyvnyomda.
Pannonia-könyvnyomda (tul.: Szávay és Raab).
Surányi János.
- Győr-Sziget**
Gross G. és társa.
- Gyula**
Corvina-nyomda.
Dobay János.
- Gyulafehérvár**
Püspöki lyc. nyomda (bérli: Papp György).
Volt B.
- Hajdú-Böszörmény**
Szabó Ferenczné.
- Hajdú-Dorog**
Grünfeld Mózés
- Hajdú-Nánás**
Bartha Imre.
- Hajdú-Szoboszló**
Plón Gyula.
- Hala**
Práger Ferencz.
- Hátszeg**
Ideál-könyvnyomda.
- Hatvan**
Hoffmann M. L.
- Hódmező-Vásárhely**
Dura J.
Hódmezővásárhelyi nyomda és kiadó r.-t.
Lévai Fülöp.
Vásárhely és Vidéke nyomdája.
- Homonna**
Waller H. és Társa.
- Huszt**
Mermelstein Fülöp.
- Igló**
Schmidt József.
Tátra-könyvnyomda (tul.: Stein Ignác).
- Ipolyság**
Neumann Jakab.
- Jászberény**
Brünauer Adolf és Társa.
Kaczvinszky Zoltán.
Kalocsa és Kubleca.
- Kalocsa**
Jurecs Antal.
Werner Ferencz.
- Kaposvár**
Gerő Zsigmond.
Hagelmann Károly.
Özv. Jancovics Gyuláné.
Kéthelyi Miksa.
- Kapuvár**
Buxbaum József.
- Karánsebes**
Karánsebesi gör. kel. rom. egyházmegye nyomdája.
Fleissig Lipót.
- Karczag**
Szödi S.
- Kassa**
Breitner Soma.
Koczányi Béla.
László Béla.
Rosa Viktor.
Vitéz Adólf.
Werfer Károly.
- Kecskemét**
Első Kecskeméti Hírlapkiadó és Nyomda-Részvénytársaság.
Steiner Mihály.
Sziládi László.
Tóth László (tulajd.: Fekete Mihály).
- Késmárk**
D. Altmann Dávid.
Sauter Pál.
- Keszthely**
Farkas János.
Nádai Ignác.
Sujánszky József.
- Kézdi-Vásárhely**
Ifj. Jancsó Mózes.
- Király-Helmec**
Klein József.
- Kisbér**
Haftl Kálmán.
- Kis-Czell**
Menyhárt Julia.
- Kis-Jenő**
Gallovics Jenő.
- Kis-Kőrös**
Kalisch Ignác.
- Kis-Kún-Félegyháza**
Feuer Illés.
Vesszősi József.
- Kis-Marton**
Dick Ede.
- Kis-Pest**
Fischhof Henrik.
- Kisújszállás**
Szekeres József.
- Kis-Várda**
Berger Ignác.
Ifj. Klein Gyula.
- Kolozsvár**
Boskovics József.
Ellenzék nyomdája. (tul.: Magyar Mihály).
Gámán János örököse.
Gombos Ferencz.
Magyar Polgár nyomdája. (tul.: Ajtay K. Albert).
Polcz Albert.
Stief Jenő és Társa.
Zobácz Ferencz.
- Komárom**
Freisinger Mór.
Hacker Richárd.
Rónai Frigyes.
Schönwald Tivadar.
Spitzer Sándor.
Szőnássy János.
- Körmend**
Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.
- Körmöczbánya**
Joerges A. özv. és Fia.
Paxner és Biron.
- Kőszeg**
Feigl Frigyes és Gyula.
- Kún-Szent-Márton**
Csanády József.
- Kún-Szent-Miklós**
Özv. Bors Károlyné.
- Léva**
Dukez Lipót.
Nyitrai és Társa.
- Lippa**
Máhr Emil.
Zách József.
- Liptó-Szent-Miklós**
Steier Izidor.
- Lőcse**
Reisz Tivadar Józset.
- Losoncz**
Kármán-könyvnyomda.
Losonczy Sándor.
Roth Simon.
- Lugos**
Traunfellner Károly.
Virányi János.
Weisz és Sziklai.
- Magyar-Óvár**
Czéh Lajos.
- Makó**
Gaál László.
Neumann József.
- Malaczk**
Wiesner Alfréd.
- Marczali**
Mizsúr Ádám.
- Maros-Ludas**
Glück József.
- Máramaros-Sziget**
Blumenfeld és Dávid.
Mayer és Berger.
Részvénynyomda.
Wider Mendel Fia.
- Margitta**
Hungária könyvnyomda (tul.: Pollák Lajos).
- Maros-Vásárhely**
Adi Árpád.
Ev. ref. collegium-nyomda (tul. Benkő László).
Grün Vilmos.
- Mátészalka**
Weisz Zsigmond.
- Medgyes**
Reissenberg G. A.
- Mezőkövesd**
Balázs Ferencz.
- Mezőtúr**
Dolesch és Braun.
Gyika Károly.
- Miava**
?
- Mindszent**
Weisz Ignác.
- Miskolcz**
Forster, Klein és Ludvig.
Stamberger Bernát.
Szelenyi és Társa.
- Módos**
Lustein Márkus.
- Mohács**
Bland János.
Rosenthal Márk.
- Monor**
Monorkerületi könyvnyomda (tul.: Molnár Sándor).
- Moór**
?
- Mosony**
Grünfeld Ignác.
- Munkács**
Grünstein Mór.
Kohn és Klein.
Kroó Hugó.
- Mura-Szombat**
Ujházi Miksa.
- Nagy-Atád**
Grünberger Antal.
- Nagy-Bánya**
Molnár Mihály.

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ-
HIVATAL
Budapest, V., Hold-utca 7.

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK
HIVATALOS KÖZLÖNYE

ELŐFIZETÉSI ÁR
Egész évre 4 kor., fél évre 2 kor.
Egyes szám ára 40 fillér.

Vidéki nyomdatulajdonosok kongresszusa.

I.

A vidéki nyomdaipar, de talán az egész magyar sajtó jövőjére nagy jelentőséggel bír az a kongresszus, a melyet június 30-án Győr város dísztermében tartottak.

Különös játéka a véletlennek, hogy a vidéki nyomdatulajdonosok a Szegeden 1891-ben megtartott első kongresszus után — mintha tízéves találkozóra gyültek volna össze — egy évtizedig tartott gondolkozás után alakították meg a cselekvésre legalkalmasabb országos szövetséget.

Szaktársaim közül sokan emlékezni fognak az 1891. május 18-án Szegeden tartott országos nyomdászgyűlésre, melynek lefolyásáról akkor cikksorozatot közöltem a *Grafikai Szemlében*. Foglalkoztunk ott a nyomdaipar és különösbbe a *vidéki* nyomdaipar minden ügyes-bajos dolgával és végezetül kimondtuk határozatilag, hogy érdekeink előmozdítására szövetség-szervezetet létesítünk.

A szegedi kongresszus úttörő munkája után a győri kilépett tervezetések maradiságából és megalakította, tevékenységre szólította a vidéki nyomdatulajdonosok országos szövetségét, hogy legyen egy hatalmas testület, a mely megoltalmazzon és jogos panaszaink meghallgatásában gyámolítson bennünket; a hazai nyomdaipar általános érdekei előmozdítására kérje, ha kell, követelje bajaink orvoslását, hogy a vidéki nyomdaipar megszűnjön a hazai indusztriának mostoha gyermeke lenni.

Döngetnünk kell a kapukat! Döngetnünk mindaddig, míg bebocsátásra és meghallgatásra, méltánylásra és jogorvoslatra találunk!

Június 29-én a szélrózsa minden irányából mintegy 60 vidéki nyomdatulajdonos gyűlt össze Győrött. Este a sétatéri sörcsarnokban ismerkedő összejövetel volt, a hol egyúttal előértekezletet is tartottak.

30-án reggel 8 órakor Győr város remek színházának dísztermében nyílt meg az országos gyűlés, melyről a Győri Hírlap így ír:

„A vidéki nyomdatulajdonosok tiszteletreméltó és kitartó előkelő harcosai jelentek meg Győrött; a kongresszus lefolyása komoly és egyszerű volt, határoza-

taik becses anyagot nyujtanak a Szövetség további munkálataihoz.“

A kongresszus előzményeit, megalakulását és általános képét a következőkben ismertethetem.

Szávay Gyula kereskedelmi és iparkamarai titkár és a Pannonia-nyomda társtulajdonosa, úgylis mint Győr város törvényhatósági tagja és úgylis mint az előkészítő bizottság elnöke a legszívélyesebben üdvözölte a megjelenteket, egy régi tisztos iparágnak az ország minden részéből összejött képviselőit. Elmultak — úgymond — azok az idők, mikor a kongresszusoktól csodákat vártak, de hiszi, hogy a vidéki nyomdatulajdonosok tanácskozása mégsem lesz eredménytelen. Semmiféle erő el nem vész pusztán, hatása megnyilatkozik most vagy később. Egy iparág képviselőinek országos kórusa, ha hangot ad, ez nem hangozhatik el a pusztában, utat kell találnia az intézkedő vezértényezők lelkiismeretéhez. Ezután a tanácskozási rendre nézve tett indítványt és bemutatta *Rumy Sándort*, az előkészítő bizottság titkárát, a kit fölkért, hogy a kongresszus előzményeiről jelentést tegyen. Végül előterjesztést tett a kongresszus tisztikarának megalakítására nézve.

Szávay Gyula lelkes szavait a kongresszus tetszésel fogadta és a tisztikart egyhangúlag a következőkkel választotta meg: elnök *Forster Rezső* (Miskolcz); alelnökök: *Engel Lajos* (Szeged) és *Láng József* (Nagyvárad); főjegyző *Rumy Sándor* (Győr); jegyzők: *Breilfeld Dezső* (Szombathely) és *Kirschner Ede* (Versecz).

Rumy Sándor az előkészítő bizottság jelentését terjesztette elő. A kongresszus előzményei, hogy *Molnár Mór* szegzárdi nyomdatulajdonos megkereste a győri kartársakat, hogy dunántúli értekezletet szervezzenek s e kerületi szövetség évről-évre kiegészülne. A győri nyomdatulajdonosok abban a meggyőződésben, hogy a vidéki nyomdatulajdonosok szervezkedésének elérkezett a legfőbb ideje, a fölhívásnak készséggel engedtek és mert úgy vélték, hogy a szervezkedés csak országos keretben lehet hatályos, nem dunántúli, hanem országos kongresszus előkészítésének munkálatait vállalták magukra. A kibocsátott fölhíváson 110 nyomdatulajdonos jelentette be csatlakozását és a kik a megjelenésben akadályozva voltak, azok is közölték, hogy a szövetségbe belépnek. Ez a szám elég szép eredmény s ha a megalakítandó szövetség vezetősége kintartással azon dolgozik, hogy a kongresszusi határozatok érvényre jussanak, valamint hogy az időközben fölmerülő kér-

dések megoldassanak, a mai szám a legközelebbi közgyűlésig bizonyára megkétszereződik. Bejelenti, hogy az előkészítő bizottság vasuti kedvezményért folyamodott, a kedvezmény-igazolványok megérkeztek. Az előkészítő bizottság a nyomdákkal összekötésben álló gyárakat a megalakulandó szövetség támogatására fölkerlte, a meghívásnak eredménye, hogy alapító tagokul jelentkeztek: Első magyar papíripar részvénytársaság, Fischer és Mika betűöntőde, Rust J. H. betűöntőde, Zágrábi papírgyár részvénytársaság, Fuchs Ignác (Bécs), Kurzweil János és Társa, Königstein Testvérek (Bécs), Anger József és Fia (Bécs), Gleitsmann E. T., Schmidt-féle papíripar (Bécs), a Typograph szedőgépgyár (Berlin), ifj. Kohn Ignác (Bécs), Felbert Gyula (Theresienthal), Szél Arnold (Bécs), Rónai Frigyes (a leykam-josefsthali papírgyár magyarországi vidéki képviselője). Indítványozza, hogy a szövetség tagjainak figyelme fölhívassék azokra a cézegekre, melyek a szövetség föl hívását megszivelték és erejének gyarapítását előmozdítják.

Az előkészítő bizottság jelentéseit a kongresszus elismeréssel vette tudomásul, működéséért jegyzőkönyvi köszönetet szavazott és az indítványhoz hozzájárult.

Láng József indítványára a kongresszus egyhangú lelkesedéssel első szavát az ipari érdekek főszószólójához, Hegedüs Sándor kereskedelemügyi miniszterhez intézte a következő távirattal:

Magyarország vidéki nyomdászai Győrben országos tanácskozásra összegyülekezvén, Nagyméltóságodat tiszteletteljes bizalommal üdvözlök és fölkerik ügyük kegyes támogatására. Szávay elnök, Rummy titkár.

Hegedüs Sándor miniszter másnap a következő táviratot intézte Szávay Gyula elnökhöz:

A vidéki nyomdászok szíves üdvözleteért hálás köszönetet mond s munkájokat érdeklődő figyelemmel kíséri Hegedüs.

A megválasztott kongresszusi tisztikar testületileg tisztelgett még Zechmeister Károly kir. tanácsos, polgármesternél, a hol Forster Rezső elnök köszönte meg a székház dísztermének átengedését és meghívta az országos gyűlés befejezte után tartandó társas ebédre. A polgármester a küldöttséget lekötelező szíveséggel fogadta és a meghívásnak készséggel tett eleget.

A kongresszus ezután fogott hozzá Forster Rezső elnöklete mellett tulajdonképeni munkájához, melynek ismertetése jövő két közleményem anyagát képezendi.

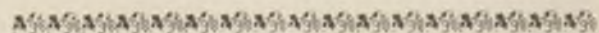
Déli 1 óráig tartott az országos gyűlés, melyen a kongresszus tagjai élénk eszmecserét folytattak. Azután megtekintették a Pannonia-nyomdában erre az alkalomra elhelyezett Typograph szedőgépet, melylyel a gépirásnál gyorsabban szedik a sorokat, egy pillanat alatt megöntik és a betűtartó kosár visszahajtásával elosztják a sorokat. A gépről Christian, a berlini gyár képviselője és Strausz, a gyár magyar szerelője adtak fölvilá-

gosítást. A Pannonia-nyomda a Győri Hirlap számára rendelt meg egy ily gépet háromhavi próbahasználatra.

A Fehér Hajú elsőrendű szálló étkezője 2 órakor látta együtt az országos gyűlés tagjait, élén Zechmeister Károly polgármesterrel. Kellemes és kedves befejezése volt a kongresszusnak ez a társas ebéd, mely olcsóságával és kitűnő ízletességével mindenkit kellemesen meglepett. A jó cigányzene mellett egymást érték a hangulatos felköszöntők, melyekből kijutott Zechmeister Károly polgármesternek, Hegedüs Sándor miniszternek, a kongresszus tagjainak, Szávay Gyulának, mint a szövetség elnökének, az előkészítő bizottságnak, Láng Józsefnek, mint a szövetség tervezőjének, Rummy Sándornak, a kongresszus pennájának, a betűszedőknek, mint névtelen munkatársaknak, a hölgyeknek, az alapító tagoknak stb. stb. A társaság 5 órakor a legkedélyesebb hangulatban bontott asztalt.

Mindenki azzal a nyugodt meggyőződéssel hagyta el Győr városát, hogy a megalakított szövetség sorsát jó kezekbe tette le: jó munkát végeztünk, melynek hasznos kihatását hazánk nyomdaiparának jövőendő nemzedéke hálával fogja elismerni.

LÁNG JÓZSEF.

A háromszinnyomás általánosítása.

Midőn ezelőtt 10—12 évvel erről a nagyszerű találmányról hozzánk is eljutott az első hír, az öröm és elragadtatás ragyogott föl arcunkon s a pillanat hevében minden korlátot leomlani láttunk, mely eddig művészetünkben valamiképp megakadályozott. A helyzet urainak képzeltek magunkat, mert hiszen nincs semmi a nap alatt, a mit mi a maga természetes valóságában könyvnyomdai úton vissza ne adhatnánk. A sok költséges s többnyire meddő kísérletezés tónusnyomással egészen elmaradhat; becsületos, művészi tökélyű színes illusztrációt úgy sem tudtunk elérni s ha néha mégis sikerült valami, annak előállítás módja olyan bizonytalan alapra volt fektetve s olyan rengeteg munkát igényelt, hogy a gyakorlati életbe való átviteléről szó sem lehetett.

Megmaradt ugyan a színes fametszet, de azt sem művelik nálunk. Vajjon kinek jutna eszébe egy nagyobb-szabású fametszetért és annak több tónuslemezeért pár száz forintot fizetni és — mi célból? Van talán erre megrendelő? Vagy pedig a magyar szépirodalmi lapok olyan fényesen állanak, hogy egy-egy színes fametszetet mellélkelhessenek? Minek, kinek — és főleg: miből?

Különben — eltekintve a fametszet művészi munkájától — a nyomásban valami nagy műbecset nem igen lehet találni.

E tekintetben a háromszinnyomás határozottan fölötte áll. A háromszinnyomás maga a természet, körvonalai lágyak, a színek összeolvadása kellemes, míg a famet-

szetet a körvonalak élessége és bizonyos merevség jellemzi. Hogy a háromszínyomás nálunk mindamellett nem tud polgárjogot szerezni, annak oka legfőképp a mi szegényes ipari, kereskedelmi és kulturális viszonyainkban rejlik.

Maga az állam csak nagy ritkán lép elő valami nagyobb szabású történelmi vagy művészeti munkával; az iparos és kereskedő közepes elegáncia mellett inkább az olcsóságot tekinti, nyelvünk elszigeteltsége miatt pedig nagyobb körben nem terjeszkedhetik, mert ebben a sovínizmus megakadályozza, nagyobb szabású irodalmi remekmű kiadására ritkán vállalkozik valaki, amaz egyszerű oknál fogva, mert ehhez áldozatkész közönség kívánatik, melyet nálunk még ritkábban lehet találni.

Mindeme korlátokat pedig nekünk, a kik a többi művelt nemzetekkel egy színvonalon akarunk állani, le kell rombolnunk s a midőn egy rendkívül szerencsés találmány általánosításáról van szó, első sorban a nyomdászt illeti a vezérszerep, hogy ezt a művészi sokszorosítást a közönséggel megismertesse, megkedveltesse s annak az iparban és kereskedelemben polgárjogot szerezzen.

Sajnos, hogy ebben a tekintetben egyelőre a külföldnek, de különösen Amerikának kell az elsőbbséget átengednünk.

Az American Three-Color Co. egy nagyon csinos füzetkét küldött be hozzánk telve szebbnél szebb háromszínyomású képpel, melyek a gyakorlati életből, az ipar és kereskedelem köréből vannak merítve; találmunk benne továbbá anatómiai ábrákat, madarakat, virágokat, festmények és akvarellek másolatait stb.

Hogy a nyomás általában véve tökéletes, azt nem kell különösen hangsúlyoznunk, hiszen az American Three-Color Co. tette meg a nyolcvanas években az első kísérletet ezzel a korszakalkotó találmánnyal s azóta teljes ambícióját helyezi abba, hogy a háromszínyomásnak szélesebb körben szerezzen híveket. Csupán a különböző szövetminták mesteri színezését, a csinos táj- és genre-képek természetességét, a pompás kidomborodást és távlatot kell kiemelnünk. A halvány-színű koczkás és csíkos selymeknél, valamint az élénk török és skót mintázatú butor- és női szöveteknél a kellő lágyság a megfelelő tarkasággal váltakozik; egy szőnyeg sötétkék alappal, világoskék és szürke átszövésűvel azért érdemel említést, mert a sárga és piros alapszínekből a legkisebb árnyalat sem látszik; ugyanez áll egy kék — feketével és fehérrel átszőtt — férfinyakra való nézve; a szivar-fadobozoknál, sonkánál, nyeregnél, keztyűnél igen szépen érvényesült a barna szín.

Ez a kis műrekek Kast és Ehinger-féle külön e célra preparált festékekkel nyomtatott.

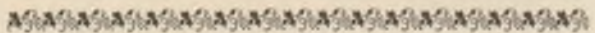
Az e füzetkében foglalt sokféle reprodukcióból is látjuk, hogy a háromszínyomásnak sok olyan előnye van, mely a nyomdászt a litográfussal és a fény-

nyomóval szemben némileg versenyképessé teszi. Mindkét előbbi eljárásnál sokkal több szint kell egymásra nyomniok, hogy megfelelő színösszetételt nyerjenek, ámbar viszont átnyomással több kisebb dolgot nyomhatnak egyszerre, — a háromszínyomásnál csupán az arányos, egyöntetű festékezésre, a pontos beillesztésre és legfőképp a festék árnyalatának gondos megválasztására kell a főszínyt fektetni; a legcsekélyebb eltérés egész fáradságunkat tönkretetheti s ha e tekintetben megnyugvást akarunk szerezni, akkor csak elsőrendű festékgyárhoz kell fordulnunk, mely a három alapszint a háromszínyomásra való különös tekintettel állítja össze.

Azonban a háromszínyomásnak rendszeres műveléséhez nemcsak jó festékre, hanem — a mint azt e lapok hasábjain többször olvashattuk — kitűnő szerkezetű gépre van szükség. Kisebb alakú dolgokkal még csak elbánunk; ezekhez egy jó dörzsölő-készülékkel ellátott amerikai gyorsajtó is megfelel; ma holnap azonban a háromszínyomást épp úgy, mint a többi képnymást, a hengernyomású gyorsajtóra kell áttennünk, a mi eddig nem igen volt lehetséges, mert a közönséges gyorsajtón sem olyan hajszálfinom eldörzsölést, sem megközelítően pontos beillesztést nem lehetett elérni. Ezen a dolgon természetesen segíteni kellett s úgy keletkezett aztán a König és Bauer-féle kromotipiai és a kétjáratú gyorsajtó. Mind a két gép teljesen megfelel a fenti követelménynek.

A háromszínyomás tehát utat tör magának és minden nehézséget legyőzván, pozíciót követel a sokszorosító művészet terén s hogy ezt elérje, sok egyéb újítást tesz szükségessé a géptechnika terén s talán idővel mi is látunk majd olyan remeket valamely magyarországi nyomdától, mint a milyent újabban a németbirodalmi kormány adott ki Walhalla czímen. Ez egy 30 X 44 cm. alakú album, melynek minden egyes oldalán művészies háromszínyomású képek körítik a szöveget. Ezt a diszmvét, mely külön ismertetést is érdemel, a fentemlített kromotipiai gyorsajtón nyomta a Büxenstein cég Berlinben.

SOMOS ÁRPÁD.

Páris nyomdaviszonyai.

A Berlinben megjelenő *Die Graphische Welt* című laphon igen érdekes cikket találtunk a párisi nyomdaviszonyokról, a melyben egy Párisban dolgozó magyarországi származású szaktárs mondja el impresszióit. Ime itt adjuk egész terjedelmében.

A párisi nyomdák helyiségviszonyai — a többi világvárosokéhoz hasonlóan — a legkülönbözőbb természetűek. Sok nyomda szűk és sötét helyiségekben található, minthogy a lakások meglehetősen drágák. Dicséretes kivételt képez e tekintetben egy-két nagyobb

napilap, mint pl. a Le Journal és a Le Matin nyomdája. Az előbbinek szedőterme a nagyközönség számára annyiban hozzáférhető, hogy egy üveggel elrekesztett előcsarnokon át látható a szedők és nyolcz Linotype-rendszerű szedőgép működése. A Le Matin szedői a boulevard felé nyíló, igen csinos földszintes teremben vannak elhelyezve. Itten természetesen a reklám is közrejátszik, a mennyiben ebben az óriási városban soha sincs hiány néző publikumban.

A tízóra munkaidő következőkép van felosztva: télen délelőtt 8-tól 12-ig, délután 1-től 7-ig, nyáron pedig 7-től 12-ig és 1-től 6-ig; reggeli és uzsonnaszünetek nincsenek.

A napi kereset minimuma Párisban 7 frank (1 frank = 100 szántim = 80 fillér), a külvárosokban 5·60 frank. Sokhelyt azonban az úgynevezett főnöktarifa szerint fizetik a munkásokat, mely szerint a minimum Párisra nézve csak 6·50 frank, a külvárosokban pedig 5·20 frank.

A munka nagyobb részét számolásban végzik. Ennek alapját az alfabét 25 betűje képezi. A betűfokokat rendszeren pontok szerint nevezik; írott kézirat után ezer-ezer betűért fizetnek:

5	pontos betűnél	88	szántimot
5 ¹ / ₂	"	"	...	84	"
6	"	"	...	80	"
6 ¹ / ₂	"	"	...	76	"
7, 7 ¹ / ₂	"	"	...	72	"
8, 9, 10	"	"	...	68	"
11	"	"	...	70	"
12	"	"	...	72	"
13	"	"	...	74	"
14	"	"	...	76	"
16	"	"	...	80	"

A külvárosokban 20⁰/₀-kal kevesebb jön számításba.

Szerzőkorrekturákat is szoktak sok helyen számolásban végeztetni a következő számítás mellett: 50 egyszerű szedéshiba számít egy órát, mely időt tarifa szerint 70 szántimmal díjazják. Nehezebb korrekturák, mint egyes szavak vagy szórészek kivevése vagy beillesztése, sorok vagy szedésrészek átemelése két korrekturát számít. Sorok áttördeléseért az illető betűfok számolás-díjának fele jár. Új szedést mint rendes szedést díjaznak. Ezekon kívül a hasábok vagy kolumnák fel- és kikötése, azok helyrehozásáért és visszavévéseért is jár díjazás, még pedig nyolcz hasábért egy negyedóra (nyolcz hasábnál kevesebb munka mellett öt szántim egy-egy hasáb után); kvart vagy oktáv ívért fél óra, duodecz, szedecz vagy oktodecz után 1 óra, 24 és 32-rétű ívért 1¹/₂ óra.

A különórákat 25 szántimmal díjazják, éjfél után reggeli 6 óráig 35 szántimot fizetnek a tarifaszereű kereseten felül. A vasárnapi és ünnepnap munkát szintén 25 szántimmal kárpótolják, éjjel pedig 35-tel, csakhogy ezeken a napokon az éjjeli kárpótlás este

6 órakor veszi kezdetét. A számoló szedők ugyanily magasságú kárpótlásban részesülnek.

A szedőtermekben majdnem kizárólag vasból készült állványok vannak; a szedők pedig nem háttal állanak egymásnak, hanem mindnyájan egy irányba néznek.

A külföldiek előtt feltűnő, hogy a női személyzet teljesen hiányzik a francia géptermekből. A be- és kirakás, valamint a papirossal való egyéb teendőket csak férfimunkások végzik.

A francia nyomdák ügykezeléséről a következők méltók a felemlítésre. Az első személye a nyomdának annak tulajdonosa (patron), ha azonban ez nem szakképzett egyén, ebben az esetben az igazgató. Ennek kezében összpontosul az egész technikai vezetés. Ő mindenütt található, az irodában, a szedők közt, a géposztályban, a könyvkötőknél, vagy az üzlet egyéb osztályaiban, mindenütt rendezve, útmutatásokat adva, vagy parancsokat osztva.

A faktor (prote) itt nem olyan befolyásos egyén, mint nálunk. Az ő hatásköre csak a kéziratoknak a tördelők közt való szétosztására szorítkozik; ő ügyel továbbá a munkák elkészítésének menetére, elintézi a korrektura-levonatoknak a szerzőkhöz és kiadókhöz való juttatását és lajstromot vezet azok pontos visszaérkezéséről.

A tördelők osztják szét a kéziratot az alájuk rendelt szedőknek, őrködnek a szedés egyöntetűségére, mit azonban többnyire elhanyagolnak s ebbeli feladatukat a korrektorokra bízzák. (Ez a hanyagság nem párisi specialitás. Szerk.) Gondoskodnak továbbá az osztani való szedésről és egyéb anyagról.

A szedők egy része csak sima szedés előállításával foglalkozik; másik része táblázatokat és formulárisokat szed. Mások megint csak korrigálással (szerző-korrekturák, revíziók) foglalkoznak. A csekély számban előforduló akczióidenciákat olyanok szedik, kik magukat előszeretettel nevezik „compositeur pour travaux de fantaisie“-nek. Van még egy kategóriája a szedőknek, az úgynevezett formazárók. Ezek a francia munkamegosztásnak egyik sajátosságai. A nyomásra kész szedést ugyanis nem a gépmester kapja, hanem szedők zárják; a gépmester vagy nyomó már zárt állapotban veszi át a szedést. Záróeszközökül fából csinált stégeket és reglettákat, valamint ugyanilyen ékeket használnak, mely utóbbiak annyiból czélszerűek, minthogy a formákat kinyomtatás után többnyire zárt állapotban teszik félre.

A francia tabellaszedésnek egyik különlegességét képezi, hogy a fejet záró léniaát a függélyes vonalakkal keresztültörlik, valamint hogy akkoládokat használnak a fejekben. A francziák ugyan szépnek hiszik a szedés e módját, mi azonban épp az ellenkezőt tartjuk erről. A léniaát és térdők valamennyi dirib-darabját itten késsel kell vágni; szisztematikus rézléniaákkal csak nagyon kevés nyomda rendelkezik. Ha pedig a még oly kis táblázatos szedés nincsen körülkerítve non-

pareille vastagságú fekete vonallal, úgy az francia felfogás szerint nem képez tabellát.

Hogy azonban igazságtalanok ne legyünk, el kell ismernünk, mikép néhány nyomda a könyv- és tudományos szakú szedésben igen jeles dolgokat tud felmutatni. Ezek oly intézetek, hol a legszigorúbb gondossággal és pontossággal dolgoznak. Ezekről a nyomdától a múlt évi kiállításon is láthattunk mintaszerű szedéseket.

Ugyanily dicsérettel kell megemlékeznünk a párisi napilapok technikai kiállításáról is. A szöveg csinosan és áttekinthetően van beosztva, az egyes cikkek címei többnyire verzál-betűkből szedve, jól olvashatóan, a mi csak utánzásra méltó, kivált latin betűkkel szedett lapjainknál. A napi főesemények közvetlenül a fej alatt nagy, tisztán olvasható betűkkel vannak röviden felsorolva. Különösen kiemelendő a párisi lapok szép nyomása. (Mi egy cseppet se tartjuk szépnek a francia lapok előállítását; sőt még azok nyomásától se vagyunk elragadtatva. Szerk.)

Az akcizidensz-szedésről nem sok jót lehet mondani. A tipográfia ez ága iránt itten nem birnak sem érzéssel, sem felfogással. Az ornamenteket minden átmenet nélkül szedik össze. Sokszor láthat az ember oly nyomtatványokat, melyeken a legkülönfélébb ornamentek vannak összehalmozva. A színek választása is igen gyakran téves. Általában kevés akcizidencia kerül forgalomba úgy a kereskedelembe, mint a magánéletben. A szebben kiállított dolgok jobbára litográfiai úton készülnek, jeléül annak, hogy a könyvnyomtatásnak még nem sikerült magát versenytársa, a litográfia színvonalára felküzdenie. Ennek oka leginkább a szakképzett, művészileg iskolázott erők hiányában rejlik. (No meg a francziák túlságig menő sovinizmusában. Ők egyáltalán nem akarnak *idegen* betűtípusok és körzetek után dolgozni. A külföldi öntőkről meg hallani se akarnak, nem hogy őket utánoznák! Szerk.)

A párisi könyvmunkások szakiskolájából, az École Estienne-ből kikerülő jobb akcizidensz-szedők számra nézve elégtelenek arra, hogy e tekintetben számbavehető fordulatot idézhethének elő. Ilyen körülmények közt a négy-öt esztendő óta felkapott modern nyomtatvány-kiállítás módjáról itt alig vettek tudomást.

Szakemberek, kik a világkiállítást látogatták és szemügyre vették a nagy számban kiállított prospektusokat, árjegyzékeket, üzleti kártyákat stb., méltán elámultak a francia nyomdászat ilyen nagy visszamaradásán. Mindazonáltal bámulatos az itt-ott észrevehető finom érzék a betűk megválasztásában és elrendezésében.

A nyomdák legkirívóbb árnyékoldala — mint sok más országban — itten is a rend és tisztaság. A munkahelyiségekben folyó élet elég érdekes. Egész napon át dalolás és fütyölés hallatszik a munka mellett. Mindenki kedves nótáját fújja vagy fütyüli. És ha mindehhez még a formazárók rákezdenek a kalapálásra,

úgy kész a vásári zsvavaj. Az eszem-izsom egész napon át tart, kivált az utóbbi, persze titokban, minthogy az üzletvezetőség azt szigorúan tiltja. Úgyszintén tilos a munkahelyiségekben a dohányzás is.

Rangkülönbséget alig ismernek szakképzett munkások, segédmunkások és tanuló ifjak között. Az utóbbiak meglehetősen szemtelenek, neveletlenek, sok esetben tegeznek egymást fiúk, szakmunkások és segédmunkások és oly dolgokról társalognak, melyekről meglelt emberek csak kényszerűségből beszélnek. Együtt szivaroznak, isznak és kölcsönösen kisegítik egymást dohánynyal meg cigarettapapírral. Korcsmába is együtt járnak. Ha aztán valamelyik segédet az unalom fogja el, úgy elkezd mókázni a fiatalabb tanulókkal, földre teperi és megczibálja addig, míg az sivitani és bőgni kezd, ekkor véget ér a kedélyes szórakozás; nagyobb fiúkkal pedig birkózó-jeleneteket rendeznek. Szóval a nyomdákban a legnagyobbfokú fraternitás uralkodik.

A tanulók a tördelő felügyelete alatt állanak. Oktatásul kapnak némi sima szedést, nyomtatott formuláret vagy könnyebb természetű címzlapokat szedésre, nagyjában azonban inkább kisegítő munkákra használják fel őket s túlsok szabadságot adnak nekik. Fel is használják azt a maguk módja szerint; folyton hanczuroznak, „bujósdit“ stb. játszva a nyomdában. Ha aztán a faktor megsokálja a dolgot és bottal akar közibük cserdíteni, széjjelrebbenek és megtörténi, hogy a faktor kénytelen hajtóvadászatot rendezni a fiúk után, a jelenlevők nem csekély mulattatására.

Előfordul az is, hogy a fiú, ha már valamicskét konyit a szedéshez, otthagyja helyét és más „bódéba“ szegődik, hogy mint „fertály“ vagy „fél“ szedő tovább vegetáljon; erre leginkább a több keresetre való kilátás csábítja őket. Később még egyszer-kétszer változtatja helyét, mint „háromnegyed“ szedő; „egész“ szedő az ilyen ficzkókból csak nagy ritkán lesz.

Ruházatára a francia munkás nem sok gondot fordít. Külseje úgy hétköznap, mint vasárnap egyforma; áll pedig a szokásos bluzból vagy kékszinű munkásruhából. Fejét rendszeren szövetsipka fűdi. Így láthatók a munkában, az utcán, a korcsmában és otthon is.

Megjegyzendő még, hogy majd valamennyi szedő, különösen a számolásban állók, saját vinkellel és szedőhajóval birnak, mert az üzlet nem adja ezeket a munkaeszközöket. A korrigálást rendszeren a pinczettával végzik, ezt mindenki zsinóron vagy lánczocskán a nyakába aggatva hordja.

Végül még a nagy számban lévő nőszedőkről kell szólnom. Ezek két évig tanulnak és ez idő alatt munkájukért a tarifaszertű díjazásnak felét élvezik. Mint szedőnők (compositrice) számolásban dolgoznak, rendszeren sima könyv- vagy hírlapszedésnél. Fizetésök egyforma a férfi munkásokéval, némely helyeken azonban csekélyebb díjazásban részesülnek; a férfiszemélyzettől elkülönítve vannak elhelyezve egy tördelőnő vezetése alatt.

SEIDEL V.

A szépművészeti stílusok rövid ismertetése.

Kivonat a szerző 1899/1900-iki télen tartott fölolvasásaiból.

IV.

Római stílus.

700 évvel Kr. e. Olaszország felső részén *etruszkok* vagy *tuszkok* név alatt *Etruriában* (ma Toszkána) egy népfaj telepedett meg, melynek sajátosságos építészete a rómaiakra olyan befolyással volt, mint az őskori építészethez a görögökre. Az *etruszk* művészet jelentősége nem valamely formairányban vagy építési típusban rejlik, mely később mint a gyanánt szolgálhatott volna, sőt a templomépítésben, szobrászatban, festészetben, edényeken és műipari tárgyakon az ősgörög és fönicziai befolyás is felismerhető. Ügyességök inkább a közcélra szolgáló építésekben, u. m. vízszabályozás, vízlecsapolás, csatorna és hidépítésben nyilvánul. Az *etruszkok* nagy érdemet vívtak ki maguknak azáltal, hogy ők alkalmazták legelőször az ék-alakú kődarabokból konstruált ivrendszerű boltozatot. A nevezetesebb *etruszk* boltozatos emlékműveken, mint például a *Porta dell'Arco Volterrában*, továbbá a *Tullianum* a rajta található *Carcer Mamertinus-szal*, mely fegyházul szolgált és a 190 m. hosszú, $3\frac{1}{2}$ m. széles és $4\frac{1}{2}$ m. magas boltozatos csatorna Rómában, mely 600 évvel Kr. e. épült, az alkalmazott boltozatokon nemcsak a legváltozatosabb formákat találjuk (félívű, laposívű és csúcsívű), hanem a kivitelesen egészen érett és művelt technika látszik, mely gazdag tapasztalatokra enged következtetni.

A római hatalom erősödése később az *etruszkok* féltékenységét felkeltette, mely háborúba keverte őket; hosszú küzdelem után, 400 évvel Kr. e., teljesen legyőzettek és ez időpontban az *etruszk* nép és művészet teljesen elpusztult, úgyannyira, hogy jelenleg csak a néhány talált műemlék őrzi régi hírüket. A rómaiak, kiknek birodalmuk az *etruszk*, latin és szabin néptörzsek között fejlődött állammá és a mely később az egész művelt

1. ábra.

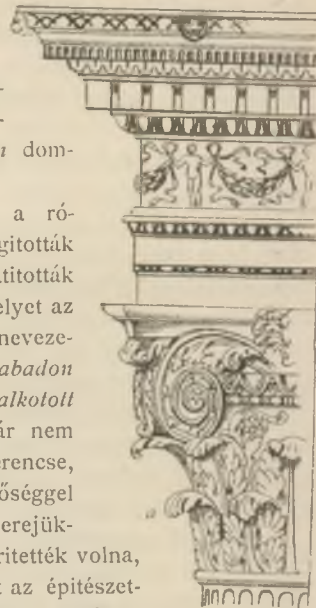
világot magában foglalta, összes ténykedésük hódításra irányult. Tehát a gyakorlati nyereszkeedésre, tulajdonszerzés és hódításra ösztönzött római gondolatvilágnak igen alkalmasnak kínálkozott az *etruszk* művészet fel-

használása és csak 200 év multán, midőn a birodalom hatalmával annak gazdagsága is előre nem sejtett mérvben növekedett, érezték annak szükségét, hogy a fokozott igényeknek, divatnak és pompakedvelésnek művészi látszatot is kölcsönözzenek. És miként egykor a leigázott *etruszkok* művészetét, úgy ebben a korban a járom alá hajtott görögök művészetét a hellén vallással együtt magukévá tették; de a rómaiak felfogását még sem hatotta úgy át, mint amott. A görög architektúrának klasszikus formatisztasága, mely a méltóságos komolyság és művészet szeretetének szenvedélyes fokozása által származott, rómaivá való átültetésnél: a díszítések túlhalmozásával (1. ábra) sok tekintetben befolyásolták és átváltoztatták, miáltal a külső fény hatásos fejlesztése és a szemfényvesztő pompa erélyes, majdnem erőszakos uralomra törekvése ismerhető fel. A görög stílusban ismertetett három osztály, u. m. *dór*, *jón* és *korinthusi*, a rómainál is érvényben maradt azzal a különbséggel, hogy ennél a díszítmények mindig pazarabbul alkalmaztattak, a mit különösen a 2. ábrán látható római kompozita oszlopfej teljes mértékben juttat kifejezésre.

Az *akanthus levelek* a görögötől eltérően erősen lehajolnak és *kanálszerűen* domborodnak (1. ábra a).

Építészet tekintetében a rómaiak jelentősen gazdagították a művészetet, mert elsajátították azt az idegen elemet, melyet az *etruszkoktól* örökölték, nevezetesen az *önmagában szabadon álló, ék-alakú kövekből alkotott ívet* (3. ábra). És habár nem érte a rómaiakat az a szerencse, hogy e rendkívüli jelentőséggel bíró építési módot, saját erejük-ből, saját tudásukból merítették volna, azonban ők ezt az eljárást az építészetben a legmagasabb művészi tökélyre emelték és ebben rejlik a római művészet súlypontja.

A római ornamentika, melynek tartalma és elrendezése görög eredetre vall, ettől nagyobb pompa és teltebb, húsosabb részletek által különbözik, és így igen gyakran a felhalmozott ornamentika tömegével érték el némi hatást, melynél a gyakran ismétlődő lombszerű díszítmény szinte zsibbasztóan hat. Némely levéalakot oly szigorúan stilizáltak, hogy alig lehet természetes eredetére ismerni. Leggyakrabban az *akanthus* levelet alkalmazták, mely azonban körülkanyarított csipkézete és teltebb alakja által kevésbé szép, mint az eredeti a görög művészetben; továbbá *tölgylevél*, *babér*, *toboz*, *szőlőlevél*, *pálma*, *borostyán*, *aloe*, *mákvirág* s több ezekkel rokon növény, melyeket szabályszerű változa-

2. ábra.

tosságban, szabadon, lendületesen kiképezve és nagy-
részt sok virággal, gyümölcsessel, melyek között ökör-

3. ábra.

divatozott és ennél is a díszítő elemek vagy görög,
vagy római forrásra vezethetők vissza, míg nem 71-ben
Kr. u. a Vezuv kitörése Pompejus városát művészetével
együtt elpusztította.

KÁLDOR LAJOS.

(Folytatása következik.)

Bécsi levél.

1901. július hó.

Ilyenkor nyár derekán a gazdaember a gabonaárakat,
a nyomdász pedig a munkanélküliek állását nézi. Miről
is lehetne ilyenkor beszélni. Ugorka és — munkahiány.
Ez a kettő így egymás mellett már igen megszokott
valami. Megesik ugyan, hogy munkahiány van ugyan,
de ugorka nincs. Azért mégis ugorka-évad marad ez
a munkátlan időpont.

A ki dolgozni szeretne, mert muszáj neki, az nem
kap munkát és pedig azért, mert a kinek nem muszáj
dolgozni, az ilyenkor nyaral.

Tessék most már szakbeli és testületi tevékenység-
ről írni.

Hiszen azért a gépezet meg nem áll teljesen, mert
a közszükségletet fedezni kell, csakhogy éppen az a
helyzet szignaturája, hogy mindenki csupán a legszük-
ségesebbnek az előállítására szorítkozik minden nagyobb
ambíció és munkakedv nélkül.

Szokatlanak csak a nagyon korai munkapangást,
a mely már május hóban kezdődött, kell jeleznünk.

Ennek a nagy pangásnak aztán áldozatul is esett
egy-két nagyobb vállalat.

Másrészt azonban épp az idén három nagyszabású
nyomdai célokra szánt építkezésről referálhatunk.
Gottlieb Gistel & Co. a III., Wiener Journal az I.,
Deutsche Zeitung a VIII. kerületben építettek hatalmas

és díszes palotákat, no meg az egyleti ház építése is
szépen halad.

Az osztrák nyomdászszövetség most adta ki évi
jelentését.

Érdekesebb pontjai ezek :

A tagok száma 8618-ról 9240-re emelkedett. Daczára a
szedőgép hódításának, a munkaviszony mégis valamivel
kedvezőbb, a mit részben az ujságbélyeg eltörlésének
lehet tulajdonítani. A helyzet azonban csak a sajtó-
törvény alapos megrevideálása után fog kedvezővé
alakulni. A szövetség pénzforgalma ez : Bevétele volt
23.468 kor. 42 fil., kiadása 17.825 kor. 48 fil., marad-
vány mint tiszta vagyon 13.960 kor. 68 fil. A szö-
vetség keletkezésekor, 1895-ben a bevétel 5795 kor.
12 fil., a kiadás pedig 5268 kor. 28 fil. volt. Szedőgép
van Bécsben összesen 54. A szövetség az összes
ausztriai koronatartományokra terjed ki s így összesen
15 társalgyletből áll. Fennállása óta a szövetség
19,381.093 kor. 11 fil. pénzforgalmat tüntet fel.

A bécsi tanoncz-szakiskola e hó 7-én tartotta záró-
ünnepélyét, mely alkalommal a tanulók munkáit is
két napra közszemlére tették. Az ünnepélyen az iskolai
bizottságon és a szaktanítókon kívül bizony csak egy-
két érdeklődőt lehetett látni. Maga az elnök Brzezowsky
is távol lévén, Jasper Frigyes alelnök tartotta a meg-
nyitó beszédet. Utána Holczabek, az iskola igazgatója
szólt a tanulókhöz, azt hangoztatván, hogy a nyom-
dásznak manapság már nagy szüksége van az elméleti
képzettségre, melylyel e szép pályán könnyebben
haladhat. Szívükre kötötte, hogy az életben, mely az
egyénre — bármily állásban is legyen — annyi min-
denféle igényt támaszt, ne csak ügyes és hasznos
munkásokká, hanem jellemes emberekké is műveljék
ki magukat. Ezután az érdemjelek kiosztása következ-
tett. A bécsi kereskedelmi és iparkamara részéről
Engel Emil M. két ezüst érmet adott; Fritz György,
a bécsi cs. kir. udvari és államnyomda aligazgatója
18 oklevelet és 9 darab 10 koronás takarékpénztári
betéti könyvecskét osztott ki az ipariskolai bizottság
nevében; Böhm Ernő nyomda-igazgató a szakiskolai
bizottság nevében szinte okleveleket osztott ki hat
tanuló közt. Jasper Frigyes a „Technik der bunten
Accidenz“ című munka egy-egy példányával ajándé-
kozott meg négy tanulót. A faktor-egylet nevében
Schwarz Sándor, a Graphisches Centralblatt kiadója
egy-egy aranyat három tanulónak és három-három
ezüstforintost szinte három tanulónak adott. Ezenkívül
többen kitüntető elismerésben részesültek. Az ünnepélyt
Jasper záróbeszéde fejezte be. A szakiskolába az év
elején 584 tanuló iratkozott be és 569 maradt meg az
iskolaév végéig. Megfelelt 557, vizsgálatlan maradt 27.
Szakmák szerint volt 439 szedő, 143 nyomó és 2 öntő.
Az iskolát 20 szaktanító vezette, a mint látjuk, szép
sikerral, mert eltekintve a vizsgálat fényes eredményé-
től, a kiállított munkák is a legnagyobb elismerést
érdemlik.

S. Á

VEGYESEK.

A Budapesti Könyv- és Könyvnyomdászok Egyesületét a kereskedelemügyi miniszter 1901. évi június hó 8-án 37.350/IX. szám alatt kelt átiratával arról értesítette, hogy az egyesület május 6-án kelt felterjesztésében felhozott okoknál fogva hajlandó egyelőre kísérletképpen *három*, kellő előképzettséggel bíró *nyomdász ifjúnak*, illetve *litografiai rajzoló vagy festőnek* az egyesület által kívánatosnak jelzendő külföldi szakintézetekben való kiképzése céljából három éven át évenként és egyenként átlag 1000—1000 koronás ösztöndíjakat létesíteni arra az esetre, ha az egyesület megfelelő számú nyomdatulajdonos kötelező nyilatkozatát bemutatja, hogy a kiképzett ifjakat a három év leteltével megfelelő állásban alkalmazni fogják. Az ösztöndíjak adományozására vonatkozó feltételeket a miniszter a nyilatkozatok betérjesztése után fogja az egyesülettel közölni. Az egyesület ennek következtében a helybeli tekintélyesebb könyv- és könyvnyomdák főnökeinek megfelelő nyilatkozatát felterjesztette és a *K. k. Graphische Lehr- und Versuchs-Anstalt in Wien*, az *Akademie für Buch-Gewerbe in Leipzig* és a *Lehr- und Versuchs-Anstalt für graphische Gewerbe in München* külföldi szakintézeteket jelölte ki a kiképzés helyéül s megkérte a minisztert, hogy a pályázat mielőbbi kiírása által tegye lehetővé, hogy az illető ifjak tanulmányaikat még az idei 1901/1902-iki iskolaévben megkezdhessék és az ösztöndíjak adományozására a kijelölés jogát az egyesületre ruházza. — Ugyanekkor tárgyalta a főnökegyesület az anyaegyesület ama kérését is, hogy a nyomdákban dolgozó egyesületi tagoktól a heti illetokeket lehúzzák és hogy az üzletben csak egyesületi tagokat alkalmazzanak. A főnökegyesület elhatározta, hogy szívesen lehúzza a heti illetokeket, ha abba magok a segítők is beleegyeznek és azt önként kérik. Ama másik kérést, hogy lehetőleg segélyező-egyesületi tagokat alkalmazzanak, csak egyéb érdekek kockázatása nélkül teljesíthetnek a főnökök; a kérelemnek azt a részét azonban, hogy az egyesület kötelekébe nem tartozó segítők a belépésre felkéressenek, minden esetben készséggel teljesítik.

Romana antiqua elnevezéssel ismét új betűt hoz forgalomba az Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság. Nagyon szép és tiszta metszése van az új betűnek s kétségtelenül ez is mihamar olyan elterjedésnek fog örvendeni, mint lapunk betűje, a melyet évekkkel ezelőtt szintén ez az öntő-czég bocsátott a piacra. Nonpareille, petit, borgisz, garmond, cicero, terczia, text, kétmitteles és háromcicerós nagyságban van meg az új betű az előzetes mintalapon s megrendelés esetén horvát, szláv, lengyel, cseh és román ékezetű betűket (és nem írásokat, a hogy az öntőde nevezi) is készítenek hozzá. Kár, hogy a bemutatott szöveg latin nyelvé, mert így nem láthatjuk az ékezetes betűket.

Az első magyar papíripar részvénytársaság a múlt hóban tartotta meg évi rendes közgyűlését. A 277.445:53 korona brutto-nyereségből értékleírásokra 90.771:84 koronát fordítottak, úgy, hogy 186.673:69 korona tiszta nyereség maradt. A részvényesek *öt százalék* osztalékot kaptak.

Rikkancsok és kukkancsok. A kétfilléres újságok két új alakot teremtettek: a nagyvárosi *rikkancsot* és a kisvárosi *kukkancsot*. Nagy városokban az újságárusok óktelen kiabálással árulják lapjaikat, míg kis városokban és falukban házról-házra járva, mindenüvé bebukkanva kínálják a friss újságot. Annnyira elterjedt már az újságolvasás a vidéken is, hogy még a csordás és csúrhús gyerekek is hasalva olvassák az olesó lapokat. A Friss Újság, Pesti Újság és Budapesti Friss Újság voltak eddig a vidék keresett lapjai, mert az Esti Újság — már címe miatt is — nem igen kereskedik a távolabb vidéken. A Budapesti Friss Újság azonban valóságos

Fregoli-változatokban kerül ki a sajtó alól. Nagyobb vidéki városok részére az illető városok címével nyomják és egy oldalt üresen hagynak, a melyre az ottani város egyik nyomdásza rányomja a helyi híreket. A hol azonban nincsen ilyen vállalkozó, oda egyszerűen Budapesti Friss Újság címmel küldik, persze teljes négy oldalon. Most negyedikül a *Friss Hírek* társul az olesó újságok mellé és ennek is jövője lehet — a vidék segítségével. Fő mindeniknél, hogy ügyes és megbízható kukkancsokról gondoskodjanak és olyan vidékekre is expedáljanak, a hol még nincsenek ilyen olesó újságok. — A választások különben előreláthatólag sok új lapnak adnak életet, a melyek majd nemsokára ki is mulnak az árnyékvilágból. Most forgatják az egyes újságok köpönyegeiket is. Egyik kormányparti újság néppártivá vedlik át, míg a másik dühös függetlenségi újság jámbor kormányparti köntösbe bújik. Szeptemberre *Új Magyar Hírlap* címmel Budapesten is megindul egy napi lap, melyet a Magyar Hírlap kilépett szerkesztője és munkatársai szerkesztenek. Azt hisszük, ők szerkesztik a Friss Híreket is, az Új Magyar Hírlap előpostáját.

A délmagyarországi nyomdászok ünnepe. Szép és lélekelmőli ünnepet ültek a temesvári, illetve a délmagyarországi nyomdászok június 29. és 30-án Temesvárott. Az odaváló nyomdász-egyesület (ma már mint kerület) ötvenéves fennállásának alkalmából rendezték az ünnepeket, hol a többi közt a Könyvnyomdászok Szakköre is képviselve volt. Ott voltak még a központi segélyező-egyesület, az országos szakegylet, a szervező bizottság, valamint a a hírlapszedők körének képviselői Budapestről, továbbá Lugos, Módos, Nagy-Becserek, Pancsova, Ujvidék és Vercsecz nyomdászainak küldöttjei. Az ünnep első napján díszgyűlést tartottak a városháza nagytermében, hol az odaváló nyomdatulajdonosok is megjelentek s a város intelligenciája is nagy számban volt képviselve. *Bauer Adolf* szerkesztésében Emléklapot adtak ki, melyben vázlatosan le van írva az egyesület félszázados multja s hálával emlékeznek meg az alapítóról: *Lieschke Sándorról*, ki jelenleg Németországban nyomdatulajdonos. A díszgyűlésen az odaváló nyomdász-dalárda is közreműködött, volt alkalmi óda s több lelkes beszéd. Az ország minden vidékéről, magánosoktól és testületektől, nagy számban érkeztek üdvözlő táviratok és levelek. Délben bankett, este pedig nagyszabású János-ünnep zárta be az első napot. Másnap délelőtti nyomdász-gyűlés volt a kerület ügyes-bajos dolgainak megbeszélése céljából, este pedig búcsúeste a vendégek tiszteletére, a kik mindegyike kedves emlékek szívében utazott el a vendégszerető szaktársak köréből Temesvárról.

Németh Imre, az ungvári *Székely és Illés-nyomda* gépmestere, egész kollektív díszes sajtóterméket küldött be szerkesztőségünkhöz. Igazán, nagyon szerény ember lehet Németh szaktársunk, mikor tőlünk akarja megtudni, hogy »mennyire haladt szakmájában«? A ki olyan szép munkákat produkál, mint ő, az már maga is tudhatja, hogy mennyire haladt. A *Fényképek* című elbeszélés-kötet például olyan pompásan van nyomva, hogy annál már jobbat kívánni se lehet. De minden egyes darab külön-külön is jeles sajtótermék, a melyre igazán büszke lehet annak előállítója. Meghívók, táncrendek, árjegyzékek, üzleti kártyák, számlák színesen és feketén nyomtatva dícsérik a Székely és Illés czéget, a mely a vidéknek igazán egyik elsőrangú könyvnyomtatója. A szép nyomás mellett meg kell dícsérnünk a korrekt szedéseket is, a melyek legnagyobb részét *S. Dani János* szaktársunk végezte, nagy körültekintéssel és intelligens felfogással.

A szerzői jog védelme. A hivatalos lap május 25-iki száma közli a kereskedelem-miniszter rendeletét az irodalmi, művészeti és fényképészeti művekre vonatkozó szerzői jogok kölcsönös védelme végett a német birodalommal 1899.

december 30-ikán Berlinben kötött és az 1901. évi VII. törvénycikkben foglalt egyezmény hetedik cikkének végrehajtása dolgában. A hetedik cikk az egyezmény rendelkezéseit az érvényességének kezdete előtt létezett művekre is kiterjeszti. A már megkezdett többszörösítéseket és utánképzéseket azonban, a melyeknek előállítását eddig nem tiltották, be lehet fejezni és a megengedett módon előállítva, terjeszteni is szabad. A szükséges készülékek (lenyomatok, tömöntvények, lapok, kövek és formák), a melyeknek előállítása eddig tiltva nem volt, még négy évig használhatók az említett célra. Mindez azonban csak akkor engedhető meg, ha 1901. május huszonegyedikétől számított három hónapon belül előterjesztett kérelem folytán a készüléket leltárba veszik s különös bélyeggel látják el. A készülékek használhatósága 1901. május 24-étől számított négy évig tart. A leltározás és lebélyegezés iránt előterjesztett kérelmeket 1901. augusztus 24-éig a törvényhatóság első tisztviselője elé kell terjeszteni, a ki a kérelem fölött érdemlegesen határoz és ha helyt ad a kérelemnek, a leltárt a kereskedelmi miniszter elé terjeszti s megkéri, hogy a megfelelő bélyegnyomást elküldje. Ha a törvényhatóság első tisztviselője a kérelmet elutasítja, a fél a kereskedelmi miniszterhez fölebbezhet. A rendelet többi része a bélyegnyomó fölírását s a bélyegzés formáit közli.

Új czímbeütésorító-készüléket talált fel, illetve szerkesztett Bécsben *Klein Izidor* kollegánk és földink. A készüléknek az eddigiek fölött sokféle előnye van, úgy, hogy általános bevezetésének semmi sem áll útjában. Először is régi szekrényekben is könnyen alkalmazható s ez esetben kétoldalt három-három cicerónyi helyet vesz el a fiók szélességéből, a mi számba sem vehető, ha tekintetbe vesszük, hogy másrészt a betűket egész szorosan lehet beosztani s az eldőlés, de meg a lötyögés is — mint pl. a bádorgárkánál — teljesen ki van zárva és a betűkészlet szép ábéczé-sorrendben marad s könnyű áttekinlést nyújt. Új szekrényeknél *semmi* térpazarlással nem jár, mert a készülék az oldalfalakba alkalmaztatik. Szabadalma be van jelentve.

A Linotype-rendszerű szedőgépből, melyből — mint tudva van — a Budapesti Hirlap nyomdájában immár tíz darab van működésben, folyó évi május hó 7-éig több mint ötszáz darabot adott el a berlini gyár. Mostanában ismét megjelent egy díszesen kiállított ismertető füzet a gépről, melyet a niurnbergi Wilhelm Tümmel-féle műintézetben készítettek, tarkítva egyéb illusztrációkon kívül tizenöt autotípiával oly nyomdákról, melyekben a gép funkcionál. Úgy halljuk, hogy a Budapesti Hirlapon kívül még egy másik nagy budapesti újságyomda is megrendelt tizenkét darabot a Linotype-szedőgépből.

Eckmann elnevezés alatt hozott forgalomba a *Rudhard-féle* offenbachi öntőcéz egy ó-német stílusú szövegbetűfajt, melyet *Eckmann O.* berlini tanár rajzai után véstek. Az erőteljes duzzadó vonásokban tartott új betűfaj német szakörökben mindenesetre fog hódításokat tenni, erről biztosít a betűk kifejezett germán jellege; kérdés azonban, hogy nálunk Magyarországon, illetve a magyar irodalomban, a mi közönségünknek az antiqua által finomult izlése mellett, talál-e hasonló rokonszenves fogadtatásra.

A König és Bauer-czég, mely oly szoros összefüggésben áll a könyvnyomtatás fejlődésével, a Würzburg melletti Oberzellben birt gyárhelyiségeit, azok szűk volta miatt kénytelen volt otthagyni és a Majna túlsó oldalán egy újonnan épült gyárt felállítani. Oberzell pedig 400.000 márkáért katolikus egyházi kezekbe ment át, melyek az épületet újra, eredeti hivatásához képest, kolostori czélokra akarják felhasználni.

Mainzban június hó 22-én nyílt meg a múlt évi jubiláris ünnepség alkalmából alapított Gutenberg-muzeum.

Krause Károly lipesei gépgyárában legújában megint volt jubileum. *Lehmann Ferencz* kovácslegény ünnepelte ugyanis f. hó 12-én negyedszázados évfordulóját a gyárban való működésének. Főlebbvalói és munkástársai lelkes ovációkban részesítették az ünnepeltet.

Páris városa nyomdájáról már több ízben hangzott panasz. Így, hogy a városháza legmélyebben fekvő pinczehelyiségében van felállítva, hol a munkások elégtelen világítás mellett kénytelenek dolgozni. Most újabban megtörtént, hogy egy hirtelen fellépett zivatár annyira elárasztotta a nyomdát vízzel, hogy a munkásoknak sietve kellett otthagyni a helyiséget. Ez az eset különben már többször előfordult. Egy ottani szaklap elpanaszolja, hogy Páris városa gárdistáinak a lovai számára sokkal jobb helyiség van a nyomda fölött berendezve. Hát ez bizony elég furcsa intézkedés a radikáliszmus élén haladó párisi községtanácstól.

A párisi kiállítás most megjelent statisztikájából a következő közlekedési adatokat vesszük át: A látogatók száma 50,850.938 volt. Legnagyobb volt a látogatók száma október 7-én, a mely napon 602.046 személy volt a kiállításban. A látogatók túlnyomó része vasuton, hajón, omnibuszon vagy bérkocsin jött a kiállításba. Gyalog aránylag kevesen jöttek. A kiállítás különböző kapui előtt naponként átlag 100.000 bérkocsi és magánfogat fordult meg. A kiállításhoz vezető közuti vasutak és omnibuszok összesen 52,657.000 személyt szállítottak, a Champs de Mars vasút 10,105.000 utast vitt a kiállítás területére, míg a Szajnán közlekedő hajók 20,417.000 embert hoztak oda. A kiállítás területén üzemben volt villamos vasut 2 $\frac{1}{2}$ millió utast szállított, míg a mozgó járdát 6 $\frac{1}{2}$ millió személy vette igénybe.

Az orosz sajtó jubileuma. Az 1902-ik év december 29-én az orosz sajtó fönnállásának 200 éves jubileumát üli meg. 1702-ik év e napján irta alá Nagy Péter császár azt az ukázt, mely az első orosz újság megjelenését engedélyezte. Címe volt: *Hírek katonai és egyéb dolgokról*. Néhány nappal az engedélyokirat aláírása után megjelent *irtva* a lap első száma, míg 1703 óta a *Hírek Szentpétervárot* és Moszkvában rendszeresen megjelennek. A moszkvai bibliográfiai társulat most egy díszművet szándékozik kiadni, mely mindazoknak a lapoknak rövid életrajzát fogja közölni, melyek 1702-től 1902-ig megjelentek. A mű tiszta jövedelméből hirlapiró-segélyegyesület óhajtanak teremteni. Kiállításba van véve továbbá az 1703 óta Oroszországban megjelent hirlapoknak kiállítása; végül pedig egy Gutenberg-szobor felállításának eszméje is felmerült.

Öntött betűk nélküli nyomtatás. Az amerikai lapok a fényképezetnek a könyvnyomtató eljárás szolgálatába való újabb alkalmazásáról közölnek igen érdekes és figyelemre méltó híreket. Az immár szabadalmazott eljárás szerint az öntött mozgatható betűk feleslegessé válnak; a fényképezet segítségével fog a könyv- vagy újságszöveg olyképen készülni, hogy az öntött betűk helyett mintegy hüvelyknyi nagyságú négyszög kartonlapocskákra nyomott betűk egy erre a célra alkotott ráába helyeztetnek olyképen, hogy sorokat képezve a nyomandó szöveget adja; az így összeállított oldal vagy hasáb fényképezetük tetszés szerinti nagyságban, s maradás után mint lemez nyomtató-alapot képez. Sőt már olyan gépről is beszélnek, mely szedőgépként szerepel, a betűkartonlapocskákat a ráára sorakoztatja, sort sor után fényképez és az érzékeny lemezt önműködőleg tovább tolja, míg megtelt, s ekkor a lemezt elveszik és sötét kamarában előidézük, úgy, hogy harmincz perczel a negatív első exponálása után a czinklemez nyomásra kész. Ez a találmány nagy előnyt fog nyújtani a jövő nyomdásának, mert a sok, drága ólombetű-készlet tartását feleslegessé teszi, miután a betűs kartonlemezekről tetszés szerinti alaknagyságra lehet fényképezni, s mindig készületlen, tiszta betűképek állanak elő.

Könyvtár a — zöldben. Míg nálunk még télen is alig lehet egynéhány egyént összetoborzani könyvek megtekintésére vagy azok tanulmányozására, addig az újjávilágban még nyáron is olvasnak az emberek — a tengerparion vagy a fa alatt. Ugyanis a brooklyni (amerikai) városi tanács a séiáló és üdülő közönség által legkeresettebb sétányokon ingyenes könyvtárakat állított fel. A ki nevét és címét egy ott kitett íven feljegyzti, jogosítva van a könyvtár bármely könyvét — ha mindjárt díszművek is — a séta idejére kivenni. A kimutatott statisztika szerint 36.132 kötet könyv lett ily módon használatba véve. E példát követni akarják a többi amerikai nagyobb városok is.

Amerikai lapok nyeresége. A 300.000 példányban megjelenő *The World* newyorki napilap 1900-ban tulajdonosának kerek 500.000 dollár tiszta hasznot eredményezett. A *New-York Herald* (150.000 példány) pedig 750.000 dollár nyereséget hozott.

A legdrágább Shakespeare-kiadás. Ha valaki a legfinomabb papírra nyomott és a legfényesebben illusztrált Shakespeare-kiadásnak valamennyi példányát akarná is megvásárolni: aligha fizetne érettek annyit, mint most Chustieban fizettek egyetlen kötetért, a melynek a papírja ócska volt és szakadozott, az illusztrációi pedig igen kezdetlegesek. Azonban 1800-ban nyomták ezt a könyvet, a mi érthetővé teszi a nagy értékét. Annak idején ugyanis egy font sterling volt az ára, ma 1720 font sterlinget, tehát körülbelül 40.000 koronát fizettek érte!

A legdrágább könyv. A világ legdrágább könyve a perzsa sah birtokában van, a ki az afgán emirtől kapta ajándékba. A könyv — a Korán kézirati példánya — nagyszerűen be van kötve; arany táblája 2³/₄ hüvelyk vastag, s 187 gyöngy, 122 rubin és 109 gyémánt ragyog rajta; mindössze csak 720.000 koronába került ez a könyv.

A Szakkör pénztárosa VIII. ker., Népszínház-utcza 51. sz., I. emelet, I. ajtó alatt lakik.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Nyomdász dolga falun. Ha a falusiak azért haragudnak a nyomdászokra, mert azok adóintést nyomnak, úgy a nyomdászok meg azért haragudnának meg reánk, ha cikkét lenyomatnánk. Nem minden jó szakembernek kell okvetlenül szakirónak is lenni. Elég, ha szorgalmas és értelmes olvasója a szakdolgoznak. Humoros dolgokon különben se lehet „beretvával” simitgatni, mert az átkozott aczél minden rossz viceznél megvágna a simító kezét. Kérjük, ne nehez eljen meg, hogy ilyen őszintén beszélünk, azért mi maradhatunk továbbra is jóbarátok, mert mi mindig örülünk, ha olyan értelmes és közzett olvasóink vannak, a milyen ön is.

K. B. Cikkét még változtatásokkal se közölhetnénk.

Herrgott Jánost megkaptuk. Köszönjük. Közlését a jövő számunk kezdjük meg. Üdvözöljük.

Híres nyomdászok. Ha átolvastuk, megmondjuk véleményünket. Különben is ilyen dolgokkal már hosszú időre el vagyunk látva.

Felelős szerkesztő TANAY JÓZSEF. Főmunkatárs FIRTINGER KÁROLY.

Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre.

Üzletvezetőt keres a Szent László-nyomda-részvénytársaság Nagyváradon. Ez állásra alkalmas csak az lehet, a ki árszámításban, papírismeretben és technikai munkában egyaránt jártas. Eddigi alkalmaztatásukat, megbízhatóságukat igazoló ajánlkozók közül csak azokat vesszük figyelembe, a kik igényelt heti fizetésüket határozott számban fejezik ki.

Megbízható utazót keres Magyarország részére egy elsősorú bécsi szaküzlet. Csakis olyan szakemberek pályázhatnak, kik a magyar és német nyelvet szóban és írásban tökéletesen bírják. Referenciákkal és fizetés-feltelekkel ellátott, sajátkezüleg írott német nyelvű ajánlatokat „Tüchtig” jelszó alatt azonnal továbbít lapunk kiadóhivatala.

Jó akcziósz-szedő, ki jelenlegi állásában a korrektori és üzletvezetői teendőket is végzi, *kondíciót változtatni óhajt.* Minták kívánatra küldetnek. Ajánlatokat „Törekvő” jelszó alatt a kiadóhivatal továbbít.

T. Göttert faktor, Wiesbaden.

A ROBUR svéd hengeranyag
főügynöke.

A ROBUR ára kilogrammonként 2·80 márka, vagyis 3 korona.

Tizenöt év óta egy rotációs, mint illusztrált és könyomásban egyaránt kipróbált és legjobbnak talált hengeranyag.

Alkalmas ügynökök kerestetnek.

Táviratczim: Göttert, Tagblatt, Wiesbaden.

Közvetít eladást és vételt új és használt állapotban levő

körforgógépekben, gyors- és tégelynyomású sajtókban,

elsőrendű czégekétől, valamint a grafikus szakmában előforduló összes cikkekben.

o o o o

Grafikai tudakozódó intézet.

WOTTITZ VILMOS
PHOTO CHROMOGRAPHEN
PAINTFABRIK

JULIUS MÄSER (Lipcse) A Mäser-lemezek raktára.
magyarországi képviselője. TELEFON 62—79.

Knueppel Buch & Steindruckfarben Fabrik
BERLIN S.O.

Magyarországi képviselő
Schlesinger Mihály
BUDAPEST
VI., Rákóczi-u. 22.

UNION
FOTOCZINKOGRAFIAI
MŰINTÉZET
BUDAPEST
VII. WESSELÉNYI-UTCA 55.

AUTOTYPIA
FOTOTYPIA
CHEMIGRAFIA
FOTOLITOGRAFIA

MINDENNEMŰ
KLISÉK
ELKÉSZÍTÉSE.

Külső és belső fénykép-
felvételek gyárakról,
épületekről, tárgyakról stb.
eszközölhetnek.
TELEFON 5325.

BÖLE JÓZSEF ←

Budapest
VIII., Vas-u. 7.
Stáhlly-utca 1.

Elvállal
mindennemű épület-
és
butorasztalosmunkát.

Első magyar könyvnyomdai szakasztalos.

Javítások elfogadhatnak és pontosan eszközölhetnek.

ORMOS GUSZÁR

FOTOCZINKOGRAFIAI-MŰINTÉZET
BUDAPEST AKACZTA-U. 47.
KÉSZÍTŐ A LEGJOBB
CHLORÉKET
MINDENFELE NYOMTATVANYOK
FAMETSZETEK
HAZON KIVÜLI FELVÉTELEK
JUTANYOS ÁRBAN

Tömöntöde

FISCHER

ÉS MIKA

Betüöntöde

BUDAPEST, VI., RÉVAY-UTCZA 6.

A legkülönfélébb czélszerű és divatos
Könyv- és czímbetűkből
nagy választékot tart. — Folyton készletben tart:
szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat,
nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és áll-
ványokat, a leggyorsabban készítve és a legjobb
minőségben kiállítva. — Ajánlja szabadalmazott
nyomdai vonalzó-berendezését táblázat-sze-
déshez. Egy oktáv garnitúra 10 forint.

Elvállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket.

SCHÖNTAG GYULA

szakasztalos

BUDAPEST

VI., Váci-körút
51. szám.

Kis antika-
szekrény 3 frt.
Nagy szekrény
4 frt.

Árjegyzék ingyen
és bérmentve.

REPRODUKÁLÓ-MŰINTÉZET

PHOTO - CZINKOGRAFIA

WOLTITZ
MANFRÉD

TELEFON
18-99

AUTOTYPIA
PHOTOTYPIA
+ CHEMIGRAFIA
4-SZÍNŰ NYOMÁS
PHOTOLITOGRAFIA

BUDAPEST, VI. KIRÁLY UTCA 30.

Könyv- és könyomdai
festékgár.

Wüste F.

Iroda és raktár:
BUDAPEST
VII., Akácfa-utca 58. sz.

Gyárt: könyv- és könyomdák részére
való fekete és szines, valamint réz-
nyomáshoz szükséges mindennemű
és színű festékeket.

Hengeranyag- és kencze-gyár.

GÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE

Körforgású nyomógépek

BUDAPEST.

újságok, könyvek és illusztrált művek egy- és többszínbeni nyomására,
tökéletesített fölcser- és körbenforgó Réshajtogató készülékkel.

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

Egyszerű gyorsajtók 2 vagy 4 festék-
dörzsölő hengerrel.

Kétszínű nyomó gépek, 2 festék-szer-
kezettel, 2 vagy négy festékdörzsölő
hengerrel.

Tégelynyomású gyorsajtók.

Önműködő réskészítők-gépek.

Csomagoló- és simító-sajtók.

Papírvágó- és papírfúró-gépek.

Áranyozó-, dombornyomású- és ki-
vágó-sajtók.

Könyvnyomdai rézsajtók.

Tömöntődel berendezések.

Könyomdai gyorsajtók.

Transzmisszió-telepek.

Hungária akczió-gyorsajtók.

HASZNÁLT GYORSSAJTÓK

alaposan kijavítva és átalakítva, jót-
állás mellett jutányos árért eladó.

Száraz Stereotipia.

Pár perc alatt

a készen szállított, száraz stereotíp-pépecnek a szedésre való egyszerű rápréselése által tetszésszerű mennyiségű, öntésre teljesen kész kifogástalan matriczát nyerünk.

A matriczok szárítása a szedésben levő ürességek kitöltése, valamint a lemezek kiszúrásával járó eddigi munka teljesen elesik. Részletes utasítások, minták, árjegyzékek kívánatra küldetnek.

Mindennemű teljes tömöntődei felszerelések szállítása.

Erste österr.-ung.

Trocken-Stereotypie

J. E. Weigl & Co.

WIEN, IV.,
Wied. Hauptstrasse 26

*Könyv- és
újság-nyomdáknak
nélkülözhetetlen.*

*Minden kulturállamban
szabadalmazva.*

Magyarországi képviselő

Tanczer József

Budapest

VI., Gyár-utca 62.

Telefon 28—32.

Főraktár és iroda:

MÜLLER TESTVÉREK, Budapest, V., Súlyom-utca 13.

Államilag kedvezményezett első magyar
KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR.

KURZWEIL JÁNOS

47.004. és 53.406. számú
osztr.-magyar szabadalmak.

Telefon 56—64.

Gyár, iroda és raktár:
IX., Márton-utca 19. sz.

Készít legjobb minőségű illusztráció-,
újság-, mű-, díszmű- és mindenféle színes

FESTÉKEKET.

Kitüntetések:

*Temesvár 1891.
Philippopol 1892.
Országos Iparegyesület 1892.
Mill. kiállítás Budapest 1896.*

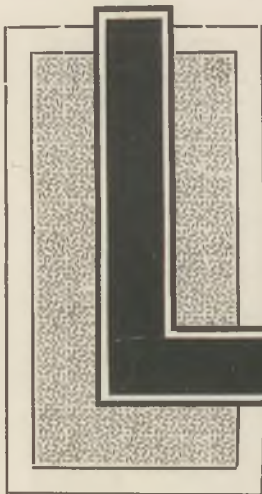
ÉS TÁRSA BUDAPESTEN

SZEDŐSORZÓK

igazítható feszítővel, szabad. saját találmány.

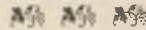
Bronzok. ☆ Kenczék. ☆ Koromégetés.

Patent gelatin hengeranyag.

A L INOTYPE

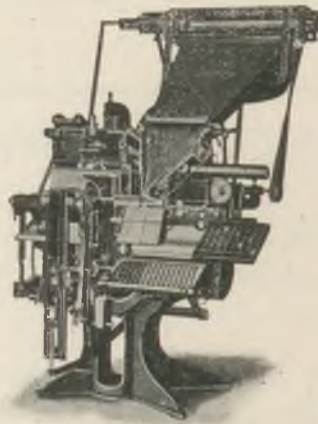
a legnagyobb munkaképességű
szedő- és soröntőgép.

Az 1900. évi párisi világkiállításon a Grand Prix-vel és
aranyéremmel lett kitüntetve.

Eddig több mint 9000 LINOTYPE-ot adtak el, ebből 500 darabnál több esik Németországra, Ausztriára, Magyarországra és a Svájcra.

BÉCS:	Darab
Neues Wiener Tagblatt	10
Reichswehr	4
BOZEN:	
Ferrai Gotthard jun.	1
BRÜNN:	
Tagesbote	3
Deutsches Blatt	2
BUDAPEST:	
Budapesti Hirlap	10
INNSBRUCK:	
Tiroler Tagblatt	1

KARLSBAD:	Darab
Feller-nyomda	2
KOLIN:	
Pak-nyomda	1
LAIBACH:	
Kleinmayr-nyomda	1
LINZ:	
Linzer Zeitung	1
PRÁGA:	
Beaufort-nyomda	5
Narodny Listy nyomdája	3
REICHENBERG:	
Stiepel-nyomda	3

Legegyszerűbb
kezelés.

Legnagyobb munkaképesség.

Prospektusokkal, betűmin-
tákkal, referenciákkal stb.
szívesen szolgál:

M. Dukeš Nachfolger <sup>(hirdető
iroda)</sup> Wien, I., vagy pedig:

Gutenberghaus Gebrüder Geel

Wien, VII/2. (a berlini Mergenthaler Setzmaschinenfabrik vezérképviselője).

Iparolaj

tisztító- és mosószert könyv- és könyvműveknél

 100°/o megtakarítással
a terpentint teljesen pótolja. ○ ○ ○ ○

Tíz kiló legjobb minőségű terpentint pótló **postai próbaküldeményt** szállítok **bérmertve** 6 kor. 40 fillér előleges beküldése mellett.

Betűtisztító-só

évek óta forgalomban levő mosószere a nyomdákban. A formákat az ezzel való mosás után egyszerűen le kell öblíteni. Ötkilós postacsomagot 3 korona előleges beküldése után bérmertve szállítok.

RÁKÓCZY M. vegyész-tanár

Budapest, VI., Csengery-utca 86.

CS. ÉS KIR. SZAB.

HERMANETZI

PAPIRGYÁR RAKTÁRA

Budapest

VI. ker., Gyár-utca 64.

Alapított 1829. évben.

Levél-, könyv-, karton-,
nyomda-, író-, rajz-,
boríték-, csomagoló-,
göngy-, ítatás-,
szűrle- és mindenféle
nyomda-
papírok.

MÁSOLÓ-,
SELYEM-
és VIRÁG-
SELYEMPAPÍROK.

Merített író-, okmány-
és könyvpapírok.
PAPIRZACSKÓGYÁR.
Mindenféle lemezek stb.

TELEFON 54—89.

A grafikai iparágak összes
szükségleteinek raktára.

armine Hugó

gép- és szerszámgyára

BUDAPEST, IX., Rákos-utca 11.

Főüzlet és gyár: Bécs, VII., Burggasse 90.

Alapított
1878.

Képviselője

KÖNIG ÉS BAUER
Würzburg

HUGO KOCH ○ ○ ○
Lipcse

AUGUST FOMM ○
Lipcse

cégeknek. ○ ○ ○ ○ ○ ○

Nyomdafestékek, hengeranyag és kenczék nagy raktára

KAST ÉS EHINGER

G. m. b. H. stuttgarteri és
feurbachi gyáraiból.

○○○○○○

A párisi kiállításon Grand prix-vel és két aranyéremmel lett kitüntetve.

Bélyegzőmetszés

Tömöntöde

Mechanikai
műhelyGalvano-
plasztikaÓlomzár-
gyártásRézléni-
gyártás

Első Magyar

Betűöntöde

Részvény-Társaság

Budapest, VI., Dessewffy-utca

32. szám.

Egész nyomdai berendezések
jutányosan és gyorsan foganosittatnak.

Dús raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár
ékezetű

Könyv- és címbetűkből,
körzetekből, rézléniákból és kizárásokból,

továbbá

a legkülönfélébb ékitményekből és egyéb nyomdai
fölszerelvényekből.

UJDONSÁG! Egyetemes tabella-alapzat
Czettel és Bendtner szabadalma.

TELEFON 23—70.

Nagy-Becserek Orcsits I. Jokly Lipót. Pleitcz Fer. Pál utóda (dr. Brajler L. és Mayer R.).	Nyirbátor Friedmann Lipót.	Rózahegy Salva Károly.	Szegzárd Báter János. Ujfalussy Lajos utóda : Molnár Mór.	Tisza-Füred Kohn Adolf. Weiszmann Sámuel.
Nagy-Bittve Spiegel Samu.	Nyiregyháza Jóba Elek. Piringer János (tulajdonos : Özv. Piringer Jánosné). Szabolcsi Hírlap nyomdája (tulajd. : Székely Imre).	Salgó Tarján Friedler Ármin. Pollacsek József.	Székelyhid Kohn Sámuel.	Tolna Weltmann Ignác.
Nagy-Enyed Nagyenyedi könyvnyomda és papíráruhágyár r.-t.	Nyitra Huszár István. Iritzer Zsigmond. Neugebauer Nándor. Reichel Lipót.	Sárbogárd Spitzer Jakab	Székely-Keresztúr Szabó Testvérek.	Tolna-Tamási Jeruzsálem Ede.
Nagy-Kálló Sarkadi József.	Ó-Becse Gavansky M. Löwy Lajos.	Sárvár Stranz János.	Székelyudvarhely Becsek D. Fia. Betegh Pál.	Torda Berla Samu. Füssy és Szupjár.
Nagy-Kanizsa Fischel Fülöp. Krausz és Farkas. Wajdics József. Weisz L. és F.	Ó-Kanizsa Bruck P. Pál. Schwartz A.	S.-A.-Ujhely Hegyalja-könyvnyomda (tul. : Alexander Vilmos). Landesmann M. és Társa. Löwy Adolf. Pannonia-nyomda (tul. : Jurcsó és Ocskay). Zemplény-nyomda (tulajd. : Ehlert Gyula).	Székesfehérvár Debreczeni Gyula. Kaufmann F. Márián Pál. Singer E. Számmer Imre. Számmer Kálmán. Székesfeh. és Vidéke ny.	Torna Rosenblüth Simon.
Nagy-Károly Róth Károly. Sarkadi Nagy Zsigmond.	Oravicza Kehrer C. Wunder Károly.	Sáropatak Ev. ref. főiskola nyomdája (bérld. : Steinfeld Jenő).	Szempez Fischer Náthánné.	Török-Kanizsa Bruck P. Pál
Nagy-Káta Nagykátai és Monori könyvnyomda Nagy- Kátán.	Orosháza Pless N. Veres Lajos.	Segesvár Horeth Frigyes. Jördens Testvérek.	Szentes Szentes és Vidéke nyom- dája. Vajda Bálint.	Török-Szent-Miklós Rubinstein Sándor.
Nagy-Kikinda Kiadói nyomda. (tulajd. : Sedjakov Milán). Milenkovits István. Radák János.	Orsova Handl József. Orsovai könyvny. r.-t.	Selmeczbánya Joerges A. özv.	Szent-Endre Schwarz I.	Trencsén Gansel Lipót. Skarnitzl X. Fr.
Nagy-Kőrös Bazsó Lajos. Ottinger Kálmán.	Ó-Széplak Nyitrai öngy. gazd. egyesít nyomdája.	Sepsi-Szent-György Jókai-nyomda r.-t.	Szent-Gotthárd Wellisch Béla.	Turóc-Szent-Márton Gaspárik J. Magyar nyomda (tulajd. : özv. Moskóczy Ferenczné) Turócszentmártoni nyomda r.-t.
Nagy-Marton Gellis Henrik.	Paks Rosenbaum Miksa E.	Siklós Harangozó József. Minerva-nyomda (tul. : Klein F.)	Szenicz Bezsó János és Társa.	Új-Arad Mayr Lajos.
Nagy-Mihály Landesmann B.	Pancsova Jovanovics Testvérek. Kohn Samu. Nikolajevics D. Viktória-nyomda. Wittigshlager Károly.	Sopron Berghöfer és Weisz. Breiner E. Romwarter Alfréd. Röttig Gusztáv. Török és Kremszner. Zsombor Géza.	Szepes-Váralja Buzás Dénes.	Újpest Fuchs Antal. Salgó Testvérek.
Nagy-Rőcze Büchler Béla.	Pankota Ifj. Bod József.	Stájerlak Rose V.	Szered Sternér Dávid.	Új-Verbász Verbászi könyvnyomda (tulajd. : Boros György).
Nagy-Szalonta Liehermann Mór. Reich Jakab.	Pápa Goldberg Gyula. Nobel Ármin. Ref. főisk. nyomda.	Sűmeg Horvát Gábor.	Szerencs Simon József.	Újvidék Fuchs Emil és Társa. Hirschenhauser Benő. Ivkovics György. Miletics Szvetozár. Popovics Testvérek.
Nagy-Szeben Drotleff József. Krafft W. Reissenberger Adolf. Tipografia r.-t. Tipografia Archidiecezana.	Pécs Madarasi Béla. Pécsi irod. és könyvny. r.-t. Taizs József. Wessely és Horváth.	Szabadka Bittermann József. Hirth és Kladek. Krausz és Fischer. Szabados Sándor. Székely Simon.	Szigetvár Corvina-nyomda. Kozáry Ede.	Ungvár Gellisz Miksa. Jäger Bertalan. Lévai Mór. Székely és Illés.
Nagy-Szécsény Glatstein A.	Pécska Ruber István.	Szabolcs Krausz és Fischer. Szabados Sándor. Székely Simon.	Szikszó Blank Simon.	Vác Kir. orsz. fegyintézet ny. Kohn Mór. Mayer Sándor.
Nagy-Szent-Miklós Wiener Náthán.	Perjámos Pirkmayer Alajos. Sedjakov Milán.	Szabolcs-Ujvár Auróra-nyomda (tulajd. : Todorán Endre). Odr. kath. egyházmegyei nyomda.	Szill-Hadad Fein Sámuel.	Vág-Újhely Brück Samu. Horovitz Adolf. Pannonia-könyvnyomda.
Nagy-Szombat Fiebig József. Goldmann Miksa. Horovitz Adolf. Reisz Sarolta. Winter Zsigmond.	Petrozsény Figuli Antal.	Szabolcs Neumann, Teszlik és Tsa.	Szolnok Bakos István. Fuchs Lipót és fia. Jász-Nagykún-Szolnok- megyei Lapok nyomdája (tul. : Vezéry Ödön). Wachs Pál.	Versecz Kehrer Lajos. Kirchner Ernő. Wettl és Veronits.
Nagy-Szőllős Doktor István.	Pozsony Adler Zsigmond. Alkalay Adolf. Angermayer Károly. Eder István. Freystadt M. L. Katholikus nyomda. Preisak Győző. Wigand K. F.	Szarvas Sámuel Adolf. Szikes Antal.	Szombathely Bertalanffy József. Egyházmegyei könyvny. Gábrriel Ágoston. Seiler H. utódai : Szele és Breifeld.	Veszprém Egyházmegyei könyvny. Köves és Boros. Krausz A. Fia.
Nagy-Tapolcsány Platzko Gyula. Zhorella Gyula.	Pöstyén Gipsz H.	Szász-Régen Adi Árpád. Burghardt Rezső. Sebesch Károly.	Tab Pfeifer Ignác.	Zala-Egerszeg Breisach Samu. Vágó János.
Nagyvárad Ifj. Berger Sámuel. Déry és Boros. Freund Lajos és Társa. Helyfi László. Hönig I. Láng József. Laszky Ármin. Neumann Vilmos. Pauker Dániel. Rákos Vilmos utóda. Sonnenfeld Adolf. Szent László-nyomda r.-t.	Predmér Links M. utóda : Rosen- zweig H.	Szász-Sebes Stegmann János. Winkler Lajos.	Tapolca Löwy B.	Zala-Szent-Grót Nagy Sándor.
Námesztó Schein M.	Putnok Gaertner Ignác.	Szakolca Neumann, Teszlik és Tsa.	Tasnád Löwinger L.	Zenta Kabos Ármin. Schwartz Sándor. Zentai Hírlap nyomdája.
Német-Bogsán Rosner Adolf.	Püspök-Ladány Deutsch Izrael.	Szatmár Lítteczky Endre. Morvai János. Nagy Lajosné. Pázmány-sajtó. Weinberger Testvérek.	Tata Engländer és Társa. Nobel Adolf.	Zilah Seres Samu.
Német-Palánka Krisztofek József.	Rácskeve Róde Mihály.	Szeged Endrényi Imre. Endrényi Lajos. Engel Lajos. Önczi J. József. Schulhof Károly. Traub B. és Társa. Várnay Lipót.	Temesvár Csanád-egyházmegyei nyomda. Csendes J. Délmagyarországi könyv- nyomda. Freund Gyula. Mangold Sándor. Posaune nyomdája. Moravetz Gyula. Stéger Ernő utóda. Uhrmann Henrik. Union-könyvnyomda (tul. : Ifj. Steiner Károly). Veres Sámuel.	Zombor Bittermann Nándor. Oblát Károly.
Nezsider Horváth I.	Resicza Eisler József. Hungaria-könyvnyomda.	Szeghalom Kovács Antal.	Zsolnay Wunder Rezső.	Zsombolya Zsolnai Károly.

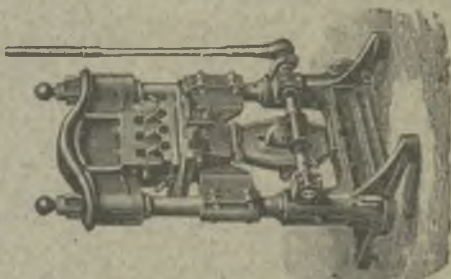
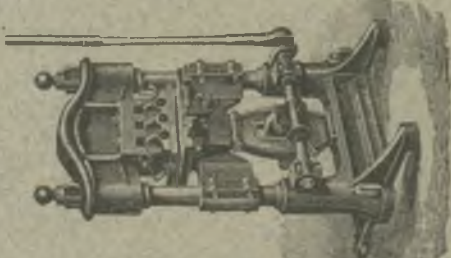
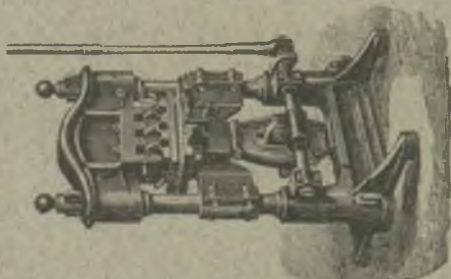
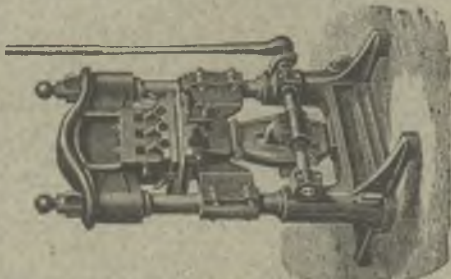
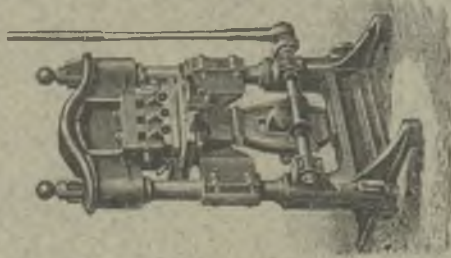
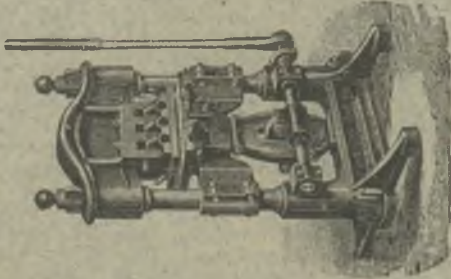
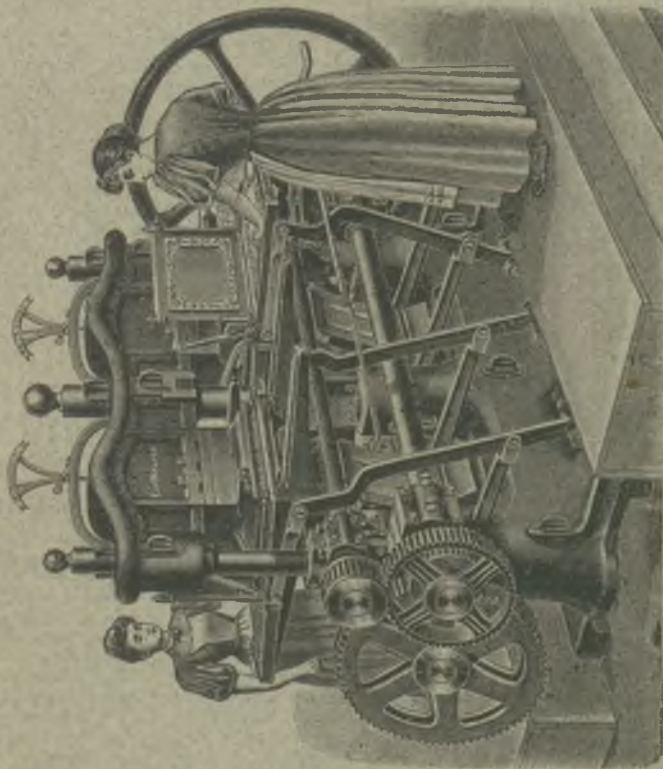
Az esetleges változásokat kérjük velünk tudatni.

Egy

»Non plus ultra« gép egymaga olyan munkaképességű, mint hat-kilencz kézi sajtó, vagy kézi egyensúlyozó-prés. o o o

★

Németországban: 80.784, 92.907, 110.188, 111.118, 113.300, 116.272. etc.

Magyarországi Képviselet:

DESSAUER ÉS MÁRKUS

BUDAPEST, VI., LÁZÁR-UTCA 13.

»Non plus ultra« négy asztallal ellátott szabályozott gőz-sajtó gépezet csak két leány szükséges és az így megtakarított munkabérből egy esztendő alatt megtérül a gép ára.

KARL KRAUSE, LEIPZIG.

Filókizleték.

Berlin SW. 48. | o o o Páris o o o
Friedrichstrasse Nr. 16. | Rue de Paradis 21 bis.